

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TEKİRDAĞ İLİ ŞARKÖY İLÇESİ BAĞCILIĞININ MEVCUT DURUMU,
ÜRETİCİLERİN SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ÖRGÜTLENME
OLANAKLARININ BELİRLENMESİ**

Mehmet Ali KİRACI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
TEKİRDAĞ ZİRAAT FAKÜLTESİ**

**2001
TEKİRDAĞ**

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TEKİRDAĞ İLİ ŞARKÖY İLÇESİ BAĞCILIĞININ MEVCUT DURUMU,
ÜRETİCİLERİN SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ÖRGÜTLENME
OLANAKLARININ BELİRLENMESİ**

Mehmet Ali KİRACI
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

2006
TEKİRDAĞ

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEKİRDAĞ İLİ ŞARKÖY İLÇESİ BAĞCILIĞININ MEVCUT DURUMU,
ÜRETİCİLERİN SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN
ÖRGÜTLENME OLANAKLARININ BELİRLENMESİ

Mehmet Ali KİRACI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Bu tez 01/02/2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile başarılı kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İ.Hakkı İNAN Yrd. Doç.Dr. Gülen ÖZDEMİR Yrd. Doç.Dr. Elman BAHAR

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEKİRDAĞ İLİ ŞARKÖY İLÇESİ BAĞCILIĞININ MEVCUT DURUMU, ÜRETİCİLERİN SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNE İLİŞKİN ÖRGÜTLENME OLANAKLARININ BELİRLENMESİ

Trakya Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman : Yardımcı Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR
2005, 66 sayfa

Ekonomik bir faaliyetin başarısı kaliteli ürün üretimi, uygun işleme, değerlendirme ve pazarlama zinciri nihayetinde üreticiyi tatmin edecek bir fiyatın oluşması ile mümkündür. Bu durum aynı zamanda faaliyetin sürekliliği ve gelişmesi bakımından zorunlu olmaktadır.

Bağcılık, uygun iklim ve toprak koşulları ile Türkiye’de uzun yıllardır üretimi yapılan ve asmanın anavatanlarından olan bir tarımsal faaliyettir. Tekirdağ ili Şarköy İlçesi önemli üzüm çeşitleri ve üretim miktarı ile önemli bir üzüm yetiştiriciliği bölgesidir.

Bu çalışmada, Şarköy İlçesi bağcılığının mevcut durumu ve üzüm üreticilerinin teknik, ekonomik ve sosyal sorunları ortaya konulmuştur. Bu sorunların çözümünde mevcut üretici örgütlenmelerinin katkıda bulunmakta yetersiz kaldığı tespit edilmiştir. Üreticilerin özellikle şaraplık üzümlerin pazarlanması ve işlenmesi suretiyle değerlendirilmesi konularında faaliyet gösterecek bir üretici örgütünün kurulmasına ihtiyaçları bulunmaktadır. Üreticilerin %73,4’ünün bu şekilde bir üretici organizasyonunun kurulması çalışmalarında bulunma ve %90,6’sının ise ortak olma konusunda gönüllü oldukları belirlenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER : Üretici Örgütlenmesi, Bağcılık, Şarköy

ABSTRACT

M.S. Thesis

THE PRESENT SITUATION OF VITICULTURE IN THE DISTRICT OF ŞARKÖY OF TEKİRDAĞ PROVINCE AND THE DETERMINATION OF ORGANIZATION POSSIBILITIES FOR SOLUTION OF THE PROBLEMS OF GROWERS

Trakya University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Horticulture

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR

2006, 66 page

The success of an economic activity is connected with satisfied price through the chain of high quality produce, suitable processing techniques and marketing. It is also necessary for continuity and developing of the activity.

Turkey has a history-long viticulture practice and is quite rich in *Vitis* germplasm. The district of Şarköy is principal vine growing zone with important grape cultivars and production capacity.

The present situation of viticulture in Şarköy and technical, economical and social problems of growers have been determined in this study. It has been revealed that the present grower organizations are insufficient for solution of these problems. Vine growers feel the need for grower organization to act for marketing and processing wine grapes. The share of the producers willing to act for establishing a grower organization and volunteer producers to become a member are 73,40 % and 90,60 % respectively.

Key words: Viticulture, grower organization, Şarköy

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesinde bilgi ve yardımlarından yararlandığım Tarım Ekonomisi Bölümü Değerli Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Gülen ÖZDEMİR'e, verilerin istatistiki analizinde yardımlarından dolayı Tarım Ekonomisi Bölümü Öğretimi Üyesi Yrd. Doç. Dr. M. Ömer AZABAĞAOĞLU'na ve Araştırma Görevlisi Harun HURMA'ya, yakın ilgilerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Ahmet KUBAŞ'a ve Araştırma Görevlisi Celal DEMİRKOL'a ve Tarım Ekonomisi Bölümünün diğer öğretim üyeleri ve araştırma görevlilerine, çalışmanın yürütülmesinde desteğini esirgemeyip kolaylık gösteren Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürü Dr. Yılmaz BOZ'a, özellikle bağcılık konusundaki deneyimlerini benimle paylaşan Değerli Meslektaşlarım Dr. Cengiz ÖZER'e, Ziraat Yüksek Mühendisi Hüseyin IŞIK'a, Ziraat Yüksek Mühendisi Fehmi YAYLA'ya ve Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü'nün emeği geçen tüm mesai arkadaşlarıma, her zaman yanımda olan sevgili eşim Funda, sevgili çocuklarım İbrahim ve Özge'ye teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELER LİSTESİ	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Araştırmanın Kapsamı	3
2. LİTERATÜR ÖZETİ	4
3. MATERYAL ve METOT	7
3.1. Materyal	7
3.2. Metot	7
4. BAĞCILIĞI MEVCUT DURUMU	10
4.1. Dünyada ve Türkiye’de Bağcılık	10
4.2. Tekirdağ İli ve Şarköy İlçesi Tarımında Bağcılığın Yeri ve Önemi	11
5. TARIMDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ	19
5.1. Tarımsal Örgütlenmenin Gereği ve Amaçları	19
5.2. Avrupa Birliği Tarımında Üretici Örgütleri ve Rolü	20
5.3. Türkiye Tarımında Üreticilerin Yaralanabilecekleri Üretici Örgütleri	22
5.3.1. Ziraat Odaları	23
5.3.2. Birlikler	25
5.3.2.1. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri	25
5.3.2.2. Sulama Birlikleri	26
5.3.2.3. Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	26
5.3.2.4. Üretici Birlikleri	26
5.3.3. Tarım Kooperatifleri	28

5.3.3.1. Tarım Satış Kooperatifleri	29
5.3.3.2. Tarım Kredi Kooperatifleri	31
5.3.3.4. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	33
5.3.3.5. Sulama Kooperatifleri	33
5.3.3.6. Su Ürünleri Kooperatifleri	33
5.4. Tekirdağ Tarımında Üretici Örgütleri	33
6. ARAŞTIRMA BULGULARI	39
6.1. Üreticiler İle İlgili Genel Bilgiler	39
6.2. Üreticilerin Bağcılık ve Diğer Tarımsal Faaliyetleri ile İlgili Bilgileri	39
6.3. İşletmeler İle İlgili Bilgiler	41
6.4. Ürünü İşleme, Değerlendirme ve Pazarlama ile İlgili Bilgiler	44
6.5. Girdi Temini İle İlgili Bilgiler	45
6.6. Üreticilerin Bağcılık ve Şarapçılık Sektörü İle İlgili Değerlendirmeleri	46
6.7. Üretici Örgütlenmeleri Varlığı ve Tanınma Düzeyi	48
6.8. Üreticilerin Örgütlenme Olanakları	50
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	54
8. KAYNAKLAR	62
ÖZGEÇMİŞ	66

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Çizelge-3.2.1. Trakya Bölgesi Bağcılık İşletmeleri Populasyonuna Ait Örneklemeye Parametreleri ve Anket Yapılacak Denek Sayıları	7
Çizelge-4.1.1. Dünyada ve Türkiye'de Bağcılık	10
Çizelge-4.2.1. Tekirdağ İli Arazi Varlığı	12
Çizelge-4.2.2. Tekirdağ İlinde İşlenen Tarım Arazilerinin Dağılımı	12
Çizelge-4.2.3. Tekirdağ İlinde Tarımsal Gayri Safi Üretim Değerinin Dağılımı	13
Çizelge-4.2.4. Tekirdağ İli Bağ Alanları ve Gelişimi	14
Çizelge-4.2.5. Şarköy Tarım Arazilerinin Kullanım Şekli	14
Çizelge-4.2.6. Bağcılık İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı	15
Çizelge-4.2.7. Tekirdağ'da Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri	16
Çizelge-4.2.8. Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Değerlendirme Şekilleri	17
Çizelge-4.2.9. Tekirdağ İlinde Tekel'in 1994-2003 Yıllarında Yaş Üzüm Alım Miktarları	17
Çizelge-5.3.3.1. Türkiye'de Tarımsal Kooperatifler	29
Çizelge-5.4.1. Tekirdağ'da Tarımsal Örgütlenmeler	35
Çizelge-6.1.1. İşletmecilerin Yaş, Meslek, Eğitim Durumu ve Ailedeki Birey Sayıları	39
Çizelge-6.2.1. İşletmecinin Faaliyet Konusu ve Bağcılık Gelirlerinin Payı	40
Çizelge-6.2.2. Üreticilerin Bağcılığa Başlamasında Etkili Faktörler	41
Çizelge-6.2.3. Üreticilerin Bağcılıktaki Deneyimleri	41
Çizelge-6.3.1. İşletmelerde Toplam Tarım ve Bağ Alanları ile Bağ Alanlarının Toplam İşletme İçindeki Payı	42
Çizelge-6.3.2. Parsellerle İlgili Bilgiler ve Parsel Adedine Göre Çeşitlerin Dağılımı	42
Çizelge-6.3.3. Bağcılık İşletmelerinde İşgücü Kullanımı Dağılımı	43
Çizelge-6.4.1. Üzümün İşlenmesi, Değerlendirilmesi ve Pazarlanması	45
Çizelge-6.5.1. Girdi Temin Edilen Kuruluşlar	46
Çizelge-6.6.1. Bağcılık ve Şarapçılık Dünyası İle İlgili Gelişme ve Haberlerden Düzenli Olarak Haberdar Oluyor Musunuz ?	46
Çizelge-6.6.2. Köyünüz, Bölgeniz ve Ülkemiz Bağcılığı ve Şarapçılığı İle İlgili Görüşleriniz Nelerdir ?	47

Çizelge-6.6.3. Bağcılığa Devam Etmeyi Düşünüyor Musunuz?	48
Çizelge-6.7.1. Üreticilerin Ortağı Oldukları Üretici Örgütleri ve Değerlendirmeleri	49
Çizelge-6.8.1. Tarımsal Üretici Örgütleri Denince Anlaşılan Örgütler	51
Çizelge-6.8.2. Bağcılık ve /veya Şarapçılık Konusunda Sizce Nasıl Bir Örgüt Kurulması Uygun Olur?	51
Çizelge-6.8.3. Kooperatifçiliğin Tanımı Sizce Aşağıdakilerden Hangisidir ?	52
Çizelge-6.8.4. Kurulacak Bir Örgütün Aşağıdaki Konuların Hangilerinde Etkili Olabileceğine İnanıyorsunuz?	53

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil-6.6.1. Tekelin Özelleştirmesinin Üreticiler Tarafından Değerlendirilmesi	46
Şekil-6.7.1. Ortağı Oldukları Örgütlerin Genel Kurul Toplantılarına Katılma Durumu	49
Şekil-6.7.2. Ortağı Oldukları Örgütlerin Anasözleşme vb. Mevzuatını Bilme Durumları	49
Şekil-6.7.3. Ortağı Oldukları Örgütlerin Eğitim Çalışmalarına Katılma Durumu	50
Şekil-6.8.1. Üretici Örgütü Kuruluş Çalışmalarında Bulunmak İsteyenler	52
Şekil-6.8.2. Kurulacak Bir Örgüte Ortak Olmak İsteyenler	52

1.GİRİŞ :

1.1. Araştırmanın Amacı :

Bu araştırma ile; Tekirdağ İli Şarköy İlçesi bağcılık işletmelerinin üretim, girdi temini ve pazarlama konularındaki mevcut durumu, karşılaştıkları teknik, ekonomik ve sosyal sorunların ortaya konulması ve bu sorunların çözümüne ilişkin olarak üzüm üreticilerinin örgütlenme olanaklarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi :

Tarım sektörü; kaynakların sınırlı ve üretimin doğal koşullara önemli ölçüde bağımlı olması, ürünlerin korunması ve depolanmasının zor olması ve üreticilerin fiyat oluşumunda etkili olamamaları gibi nedenlerle üretici örgütlenmesine daha fazla gereksinme duymaktadır. Türkiye’de bu gereksinmelere tarım işletmelerinin küçük, çok parçalı ve dağınık bir yapıda olmasını ilave etmek mümkündür.

Bağcılık tarım sektörünün bir kolu olarak, bu durumu çok daha hassasiyetle hissetmektedir. Bu hassasiyet üzümün yaş meyveler içerisinde yer almasından kaynaklanmaktadır.Elde edilen üzümün ister sofralık, ister şaraplık olsun kısa zamanda pazarlanarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü gerek hasadın gerekse hasat sonrası değerlendirmenin gecikmesi üründe miktar ve kalite kaybına neden olabilmektedir.

Bağcılıkta üreticilerin örgütlenmesini zorunlu kılan bir diğer neden üzüm üreticilerinin, faaliyetleri için gereken girdileri temin edenlerin ve üzümü işleyenlerin sayılarının az olması dolayısıyla birbirleriyle daha fazla ilişki içerisinde bulunan bir grup ile karşı karşıya kalmalarıdır. Çünkü söz konusu grup genellikle örgütlü olarak fiyat oluşumu başta olmak üzere bir çok konuda üreticilerin dağınık ve çok sayıda olmasının verdiği dezavantajdan faydalanabilmektedirler. Bu durum özellikle sektördeki tek devlet organizasyonu olan Tekelin 2004 yılında gerçekleştirilen özelleştirilmesi ile daha kuvvetli olarak hissedilmektedir.

Bu nedenlerle sayılan olumsuzlukları ortadan kaldırabilmenin bir yolu da; gelişmiş ülkelerde olduğu gibi faaliyet bazında ve bölge düzeyinde gerek sadece üretim, gerekse üretim ve işlemeyi içeren entegre oluşumlar sonrasında nihai ürünü iyi bir şekilde pazarlayabilecek üretici örgütlerinin varlığıdır. Bu organizasyonlar sayesinde küçük, dağınık ve çok parçalı işletmeler pazar için ticari ölçekte ürün hacmine ulaşabilmekte, uygun

pazarlama koşullarına ve uygun şekilde girdi temini olanaklarına kavuşabilmektedirler. Aynı zamanda faaliyet konularında teknik eğitim ve destek alabilmektedirler.

Gelişmiş ülkeler gerek sadece üretim, gerekse üretim ve işlemeyi içeren entegre oluşumlar sonrasında nihai ürünü iyi bir şekilde pazarlayabilecek üretici organizasyonları ile üzüm üreticilerinin karşılaşabileceği olumsuzlardan etkilenmemesini veya çok az düzeyde etkilenmesini sağlamaktadırlar. **CFC-COGECA** tarafından dünyada kooperatiflerin şarap üretiminde bir hayli yüksek paylarının olduğu, 1988 yılı itibariyle Fransa'da % 61, İspanya'da % 60 (1987 yılı), Portekiz'de % 43, Almanya'da % 35 (1989 yılı) ve Yunanistan'da % 50 (1988 yılı) pay aldıkları belirtilmektedir(**Anonim, 1991**). Ortakların ürettikleri üzümün modern makinelerle, teknik elemanların kontrolü altında şarap üretmek ve üretilen şarapları ortaklara geri vermek ya da satıp parasını paylaşmak amacı ile şarapçılık konusunda bir ürün işleme kooperatifi kurulabilir. Bu amaçla kurulmuş Fransa'da 1.500, Almanya'da 337 şarapçılık kooperatifi bulunmaktadır. Ülkemizde kooperatiflerin şarap üretimindeki payının % 2.8 dolaylarında olduğu bildirilmektedir (**Çıkın ve Karacan, 1994 ; Mülâyim, 2003**).

Türkiye bağıcılığı çekirdeksiz kuru üzüm üretimi yönüyle öne çıkmakta iken sofralık ve şaraplık üzümde aynı durum söz konusu değildir. Kaliteli sofralık ve şaraplık üzüm çeşitlerinin varlığı, ülkemizin bu üretim dallarında avantajlı ülkeler arasında yer almasına yetmemiştir. Bu duruma kaliteli ürün yetiştirilmesi ve işlenmesine yönelik teknik yetersizlikler olduğu kadar muhafaza ve pazarlama konularında karşılaşılan sorunlar önemli ölçüde neden olmaktadır.

Tekirdağ ili Şarköy İlçesi, mevcut üzüm çeşitleri, üretim alanı ve üretim miktarı bakımından oldukça önemli bir konumdadır. Bu konum özellikle Türkiye şaraplık üzüm üretiminin yaklaşık yarısının (**Delice, 1996**) bölgede üretilmesi ile daha belirginleşmektedir. Ayrıca İstanbul gibi büyük bir pazara olan yakınlık sofralık üzüm üretimi için de uygun bir durum olarak dikkati çekmektedir.

1.2.Araştırmanın Kapsamı :

Araştırma kapsamında; Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde üzüm yetiştiriciliğinde bulunan işletmelerin üretim, girdi temini ve pazarlama faaliyetleri, bölgede yer alan üretici örgütlerinin mevcut durumu ile üzüm üreticilerinin bu örgütlerle ilişkileri incelenmiştir. İşletmelerin teknik, ekonomik ve sosyal sorunları ortaya konulmuş ve bu sorunların çözümünde üretici örgütlenmelerinin katkıları belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca üzüm üreticilerinin örgütlenme olanaklarına ilişkin öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

2.LİTERATÜR ÖZETİ :

Dünyada ve Türkiye’de bağcılık alanında teknolojik ve ekonomik yönleri ile gerek münferit gerekse her iki yönden iç içe olan bir çok araştırmalar yapılmaktadır. Hatta bu araştırmalara bir çok defa şarapçılık konusu da dahil olmaktadır. Bağcılıkla ilgili ekonomik araştırmalar ise daha fazla yöresel ve işletme bazında yoğunlaşmıştır. Ayrıca bağcılarının örgütlenmesi ile ilgili olarak yapılmış çalışmalar bulunmamaktadır.

Çelik ve ark. (2005), “ Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri” adlı çalışmada Türkiye bağcılığın mevcut durumunu ortaya koyarak, bağcılığın geliştirilmesine yönelik stratejik bir değerlendirme yapmışlardır. Bağcılıkla ilgili genel politika, asma fidanı üretimi, yetiştirme tekniği, bağcılık araştırmalarındaki öncelikler ve üretim planlaması konusunda önerilerde bulunmuşlar ve bağ kadastrolarının çıkarılmasının gerekliliğini vurgulamışlardır.

Delice (1996) tarafından “Trakya Bölgesi Şaraplık Üzüm Üretim Ekonomisi ve Pazarlaması” üzerine yapılan araştırmada, bağcılık işletmelerinin teknik ve ekonomik özellikleri saptanmış ve şaraplık üzümlerin pazarlanması konusunda ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Trakya Bölgesinde 121 bağcılık işletmesinde yapılan anket çalışması ile pazarlama oranı %93,68 olarak bulunmuş ve pazarlanan üzümün çeşitlere göre dağılımında çalışma kapsamındaki şaraplık çeşitler olan Yapıncak %28,7, Semillion %12,6, Cinsaut %10,50 ve Papazkarası %11,84 oranında bulunmaktadır. Sofralık çeşitlerde isen Cardinal %4,72 ve Alphonse lavallee %4,60 oranındadır. Şarköy İlçesi işletmelerinde bağ alanlarının toplam işletme alanı içerisinde %74,51 gibi yüksek bir oranda olduğunu ve bu durumda işletmelerin ihtisaslaşmasından söz edilebileceğini vurgulamıştır.

Özışık ve ark. (2000), VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Bitkisel Üretim Komisyon Raporunun Bağcılık bölümünde;Türkiye bağcılığının geleceği açısından mutlaka çeşitler bazında bağ envanter ve kadastrasının yapılmasının zorunluluğunu,üreticilerin üretim ve pazarlama kooperatifleri şeklinde örgütlenmesinin desteklenmesi ve alt bölgeler düzeyinde üretim planlamasının yapılması gerektiğini vurgulamışlardır.

Osmanlıoğlu ve ark. (1983), tarafından Şarköy İlçesinde 97 işletmede yürütülen araştırma çalışmasında; bağcılık işletmelerinde üzüm üretimi, değerlendirilmesi, maliyeti ve pazarlaması ile sorunlarına ilişkin tespitler yer almaktadır. Yaygın olarak yetiştirilen üzüm çeşitleri; Yapıncak %49,39 Cinsaut, %16,6, Cardinal %7,33, Alphonse lavallee %7,34 ve diğer çeşitler %19,34 oranında bulunmuş olup, Semillion ve Gamay çeşitleri (toplam %10 civarında) bölgede üretimi arttırılmak istenilen çeşitler olarak dikkati çekmektedir. Araştırma çalışmasında üreticilerin %77,32'sinin Tarım Kredi Kooperatifleri başta olmak üzere, Zeytin Tarım Satış Kooperatifi(Marmarabirlik) ve Köy Kalkınma Kooperatifleri ortağı oldukları belirtilmektedir.

Bahar ve ark. (1998), Tekirdağ Merkez İlçede yürütmüş oldukları çalışmada bağ alanlarının azalma nedenleri olarak; bağ alanlarının şehir merkezine yakın olmasından dolayı yerleşim alanlarının baskısını hissetmelerini, miras yoluyla bağ alanlarının parçalanmasını ve üzüm fiyatlarının düşük olmasını belirlemişlerdir.

Mülayim (2003), “Kooperatifçilik” adlı kitabında kooperatifçiliğin tanımı, ilkeleri, devlet-kooperatif ilişkileri ve kooperatifçilik mevzuatı gibi temel konuları tarihsel gelişimini de dikkate alarak incelemiştir. Çalışmada ayrıca tarım ve tarım dışı kooperatifler hakkında dünya ve Türkiye ölçeğinde karşılaştırmalı ayrıntılı bilgiler yer almaktadır.

İnan ve ark. (1998), yapmış oldukları çalışmada Trakya’da üreticilerin örgütlenme biçimlerini karşılaştırmalı olarak araştırmışlar ve alınan sonuçlara göre model önerileri geliştirmişlerdir. Ayrıca örgütlere ilişkin temel sorunlar ortaya konarak, bu sorunların çözüm yolları için önerilerde bulunulmuştur.

İnan (2004), tarafından yapılan çalışmada Türkiye tarımında üretici örgütlenmeleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Ayrıca tarımsal kooperatifçilik hareketi ve Avrupa Birliği tarım kooperatifleri derinliğine incelenmiş, Türkiye tarım kooperatiflerinin yerel, ulusal ve Avrupa Birliği açısından sorunları saptanmış ve bu sorunlara çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Özdemir (2005), tarafından yapılmış bir çalışmada Türkiye’de tarım kooperatiflerinde(Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri) Kooperatif- Ortak İlişkiler incelenmiştir. Türkiye’deki tarımsal kooperatifler arasında Kooperatifçilik ilkeleri ve kooperatiflerin aktivitelerine ortakların katılımında en uygun kooperatif Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin dikkat çektiği belirtilmektedir.

Çıkın ve Karacan (1994), tarafından “Genel Kooperatifçilik” adlı kitapta kooperatifçilik tarihi, ilkeleri ve genel kooperatifçilik bilgileri verilmektedir. Özellikle kooperatif yöneticileri ve ortaklar için kooperatiflerde yönetim, finansman ve muhasebe konularında uygulamaya yönelik ayrıntılı bilgilere yer verilmesi dikkati çekmektedir.

Anonim(2003c), Türkiye Milli Kooperatifler Birliği tarafından hazırlanmış yayında Avrupa Birliği Ekonomik, Sosyal ve Kültürel yaşamında Kooperatiflerin rolü hakkında bilgiler yer almaktadır.

Ayrıca, Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü’nün “Tekirdağ 2003 ve 2004 yılı Tarım Raporları” ve “Tekirdağ Master Plan” adlı yayınlarındaki Tekirdağ İli tarımına ait istatistik bilgiler ile üretici örgütlerine ait diğer kayıtlarından yararlanılmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM :

3.1. Materyal :

Çalışmanın ana materyalini Tekirdağ ili Şarköy İlçesinde üzüm yetiştiren üreticiler ile yapılan anket yoluyla elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Anketlerde üreticilere faaliyetleriyle ilgili olarak teknik, ekonomik ve sosyal yapısını yansıtabilecek ve örgütlenme ile ilgili olarak üreticilerin istek ve arzularını, örgütlenmenin avantajlarını belirten ve örgütlenme olanaklarını ortaya koyan sorular yöneltilmiştir. Ayrıca konuyla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili istatistiki bilgi ve kayıtlar ile, bölgedeki Tekirdağ Tarım İl ve Şarköy İlçe Müdürlükleri, kamu ve özel sektör kuruluş ve temsilcilikleri ile bağcılık konusunda faaliyet gösteren organizasyonların yöneticileri ile yapılan görüşmeler diğer materyal olarak kullanılmıştır.

3.2. Yöntem :

Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü Doğrudan Gelir Desteği Projesi kapsamında 2003 yılında oluşturulan Çiftçi Kayıt Sistemi kayıtlarından faydalanılarak, işletme büyüklüğüne göre 4 grup olarak gruplandırılmıştır. Her bir grup populasyon kabul edilerek işletmelerden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile populasyonları temsil edebilecek denek sayısı bulunmuştur.

Çizelge-3.2.1. Trakya Bölgesi Bağcılık İşletmeleri Populasyonlarına Ait Örnekleme Parametreleri ve Anket Yapılacak Denek Sayıları

Parametreler/İşletme Büyüklüğü	I. Grup (<2,00 da)	II. Grup (2,01-5,00 da)	III. Grup (5,01-10,00 da)	IV. Grup (10,00> da)	TOPLAM
İşletme Sayısı (N)	194	322	454	586	1.556
Ortalama İşl. Genişliği(c)	1,27	3,46	7,41	20,14	10,62
Örnekleme Hatası (d)	0,13	0,35	0,74	2,14	1,06
Populasyon Stan.Sap.(s)	0,48	0,87	1,45	10,89	10,20
a=0,01 için Stand.Nor.Dağılım (Z)	1,645	1,645	1,645	1,645	1,645
Denek Sayısı (n)	32	16	10	70	128

Bu hesaplamada kullanılan formül şu şekildedir(Cochran, 1963).

$$n = \frac{(Z * \sigma / d)^2}{1 + 1/N (Z * \sigma / d)^2}$$

n = Denek sayısı

Z = Standart normal dağılımda (α) olasılığına karşı gelen değerdir. Bu çalışmada % 90 güven sınırında $\alpha = 0,1$ alındığı için Z değeri tablodan 1,645 olarak alınmıştır.

σ = Bağ arazilerinin standart sapması

d = Örneklem hatası olup aritmetik ortalamanın % 10'u alınmıştır.

N = Bağcılık işletme sayısı

Anket yapılacak işletmeler, işletme genişliği grupları dikkate alınarak rastgele belirlenmiştir.

Anketlerde üreticilerin faaliyetleriyle ilgili olarak teknik, ekonomik ve sosyal yapısını yansıtabilecek ve örgütlenme ile ilgili olarak üreticilerin istek ve arzularını, örgütlenmenin avantajlarını ve olanaklarını ortaya koyan sorular yer almıştır. Ayrıca bu sorulardan bazıları aşağıdaki gibi 2 değişik şekilde ölçeklendirilmiştir.

Ölçek1

Kesinlikle Etkili	Etkili	Etkili Değil	Kesinlikle Etkili Değil
1 _____	2 _____	3 _____	4 _____

Ölçek2

Kesinlikle Evet	Evet	Fikrim Yok	Hayır	Kesinlikle Hayır
1 _____	2 _____	3 _____	4 _____	5 _____

Anket formlarından elde edilen birincil veriler SPSS istatistik programında girilerek frekans dağılımı, varyans analizi ve khi kare testi analizleri yapılmıştır. Üreticilerin bağcılık yapmasına etkili nedenler, Amerikan asma fidanı tercih etmesine, goble terbiye(telsiz) şeklinin uygulanmasına etkili etmenler, hangi üretici örgütünün kurulmasının daha uygun olacağı, kurulabilecek bir örgütün hangi konularda daha yararlı olabileceği konuları ile işletme grupları arasında varyans analizleri yapılmış ve bu konularda işletme grupları bakımından istatistiki bir farkın olup olmadığı ortaya konmuştur. Üreticilerin yaşları, eğitim düzeyleri, işletme grupları ile bir tarımsal üretici örgütü kuruluş çalışmalarında bulunma isteği, ortak olma isteği, bağcılığa devam etme durumu, kooperatifçiliğin tanımını bilme düzeyi konuları arasında bir ilişki olup olmadığı khi kare testi ile belirlenmiştir.

Ayrıca diğer kaynaklardan toplanan veriler dikkate alınarak değerlendirmeler sonrası konulara yorum getirilmeye çalışılmıştır.

4. BAĞCILIĞIN MEVCUT DURUMU :

4.1. Dünyada ve Türkiye 'de Bağcılık :

Tarih öncesi çağlarda kültüre alınan asma ve bağcılık kültürü, doğu ve batı medeniyetlerinin sosyal ve ekonomik yapısı içinde her dönemde önemli bir yer tutmuştur. Asmanın meyvesi olan üzüm ise, içerdiği yüksek şeker ve kalorisi, bazı mineral maddeleri ve vitaminleri ile önemli bir besindir. Ayrıca sofralık, kurutmalık, şaraplık, meyve suyu, pekmez, köfter gibi bir çok değerlendirme alanına sahip olması nedeniyle geniş alanlarda çok uzun yıllardan beri yetiştirilmektedir. Ekonomik olarak bağcılık, dünya üzerinde genel olarak 30-50⁰ kuzey ve güney enlemleri arasında yapılabilmekte olup, Anadolu da bağcılık literatürlerinde asmanın anavatanlarından biri olarak gösterilmektedir.

DİE'nin 2003 yılı verilerine göre tarım alanlarının %2,14'ü bağlarla kaplıdır. FAO'nun 2005 yılı verilerine göre Türkiye bağ alanı (560 000 ha) yönünden İspanya, İtalya ve Fransa'nın ardından 4., üzüm üretimi (3 650 000 ton) yönünden ise İtalya, İspanya, Fransa, ABD ve Çin'in ardından 6. sırayı almaktadır.

Çizelge-4.1.1. Dünyada ve Türkiye'de Bağcılık

YILLAR	DÜNYA		TÜRKİYE	
	ALAN(HA)	ÜRETİM(TON)	ALAN(HA)	ÜRETİM(TON)
1994	7,519,938	54,615,081	567.000	3.450
1995	7,814,751	55,863,725	565.000	3.550
1996	7,694,867	59,087,563	560.000	3.700
1997	7,295,012	58,428,468	545.000	3.700
1998	7,246,705	57,021,422	541.000	3.600
1999	7,267,561	60,891,272	535.000	3.400
2000	7,375,478	64,754,360	535.000	3.600
2001	7,458,718	60,742,643	525.000	3.250
2002	7,459,196	61,796,090	535.000	3.500
2003	7,517,233	62,348,184	565.000	3.650
2004	7,674,237	65,486,235	565.000	3.650

Kaynak: FAO Web Sitesi, 2005.

Ülkemizde üretilen üzümün %40'ı kurutulmaktadır. Yaklaşık 400 000 ton kuru üzüm üretimi (%63'ü çekirdeksiz, %37'si çekirdekli) ile dünyada ilk sırada yer alan Türkiye, çekirdeksiz kuru üzüm üretiminde ABD'den sonra ikinci, dışsatımda ise ilk sırada yer almaktadır (Çelik ve ark., 2005). Elde edilen ürün ise toplam meyve üretiminin %30'u dolayındadır. Ayrıca toplam üretimin yaklaşık %35,4'ü sofralık, %41,7'si kurutmalık, %5,5'i şaraplık, %8,8'i şıralık üzüm olarak pekmez, köfter, sucuk, reçel gibi ürünlerin imalatında değerlendirilmektedir. Ülkemizin önemli tarım ihraç ürünü olan çekirdeksiz kuru üzüm ve

sofralık üzüm, şarap ile üzüm suyu toplam ihracat geliri, toplam tarım ürünleri ihracat gelirinin %8,3-9’udur.

Ülkemizdeki bağcılık bölgeler itibariyle incelendiğinde Ege Bölgesinin bağ alanı ve üretim miktarı açısından ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Kurutmalık üzüm yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapıldığı bu bölgede telli terbiye sistemlerinin ve modern bağcılık tekniklerinin kullanılmasıyla verimde de önemli artışlar sağlanmıştır. Yörede ağırlıklı olarak yetiştirilen üzüm çeşidi yuvarlak çekirdeksizdir.

Akdeniz Bölgesi bağ alanı ve üretim miktarı açısından ikinci önemli bağ bölgesidir. Erkenci çeşitlerin yetiştiriciliğiyle öne çıkan bu bölgede örtü altı yetiştiriciliği ile Mayıs ayının ikinci yarısından itibaren pazara üzüm sunulabilmektedir. Trakya İlkeren ve Yalova İncisi gibi erkenci üzüm çeşitleri bu amaçla yetiştirilmektedir. Marmara Bölgesi, Trakya kısmında şaraplık, Anadolu kısmında orta mevsim ve geçici sofralık üzüm yetiştiriciliği ile bilinmektedir. Tekirdağ Merkez ve Şarköy ilçeleriyle, Edirne Uzunköprü ilçelerinde yoğun bir şekilde şaraplık üzüm yetiştiriciliği yapılmakta, üretilen üzümler bölgedeki özel sektöre ait olan fabrikalarda şaraba işlenmekte ve Türkiye’de üretilen şarap miktarının yaklaşık yarısı üretilmektedir.

Ülkemizin diğer bölgelerinde ağırlıklı olarak standart üzüm çeşitlerinin yetiştiriciliği yapılmakta olup, çeşitlerin özelliklerine bağlı olarak elde edilen ürünler değerlendirilmektedir.

4.2. Tekirdağ İli ve Şarköy İlçesi Tarımında Bağcılığın Yeri ve Önemi:

Tekirdağ ili Türkiye’nin kuzey-batısında, Marmara denizinin kuzeyinde, Trakya Bölgesinde, 40° 36’ ve 41° 31’ kuzey enlemleriyle 26° 43’ ve 28° 08’ doğu boylamları arasında yer almakta ve bu durum bağcılık için uygun ekolojik ortama sahip olduğunu göstermektedir. Tekirdağ ili yüzölçümü 6.218 km²’dir. 2004 yılı verilerine göre Tekirdağ ili arazi varlığının dağılımı Çizelge-4.2.1’de gösterilmektedir.

Çizelge-4.2.1. Tekirdağ İli Arazi Varlığı

Arazi	Alan(ha)	Oranı(%)
İşlenen Tarım Arazisi	392.779	63,1
Çayır-Mera Arazisi	31.629	5,1
Ormanlık Arazi	104.762	16,9
Tarım Dışı Arazi	92.618	14,9
TOPLAM	621.788	100,0

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü Tekirdağ, 2004 Tarım Raporu.

Türkiye yüzölçümünün yalnızca %0.8'lik bölümünü oluşturmalarına rağmen Tekirdağ, Türkiye'de işlenen toplam tarım arazilerinin %1.78'ine sahiptir. İşlenen tarım alanlarının yüz ölçüme oranı Türkiye ortalaması olan %34'ün oldukça üzerindedir(63,1).

Çizelge-4.2.2.'de ise işlenen tarım arazilerinin kullanılış şekline göre dağılımı görülmektedir. Tarla bitkileri yetiştiriciliğine ayrılan alan %95,6 ile en büyük grup ve bağ alanları ilde işlenen tarım arazilerinde %1,7 oranında bulunmaktadır.

Çizelge-4.2.2. Tekirdağ İlinde İşlenen Tarım Arazilerinin Dağılımı

Kullanılış Şekli	Alan(ha)	Oranı(%)
Tarla Alanı	375.347	95,6
Bağ Alanı	6.769	1,7
Sebze Alanı	8.761	2,2
Zeytinlik Alan	1.507	0,4
Meyvelik Alan	395	0,1
TOPLAM	392.779	100,0

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü Tekirdağ, 2004 Tarım Raporu.

Tekirdağ ilinde 1991 yılı tarım sayımına göre 37.228 adet ve 2001 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre 28.053 tarım işletmesi bulunmakta ise de, Doğrudan Gelir Desteği Projesi kapsamında oluşturulan Çiftçi Kayıt Sistemine toplam 32.655 adet tarım işletmesinin kayıtlı olduğu görülmektedir. Bu değişim, bazı çiftçilerin bu sisteme dahil olmamaları ve bazı işletmelerin miras hukuku başta olmak üzere çeşitli nedenlerle bölünmeleri ile açıklanabilmektedir.

Çizelge-4.2.3.'te Tekirdağ ilinde tarımsal gayri safi üretim değerinin ilçe ve ürün gruplarına göre dağılımı görülmektedir. Malkara ve Merkez ilçeler en fazla oranı oluştururken, tarla ürünleri ve hayvansal ürünlerin gayri safi üretim değerlerinin yüksekliği dikkati çekmektedir. İlde bağcılığın gayri safi üretim değerine katkısı ise %3,51 oranındadır.

Çizelge-4.2.3. Tekirdağ İlinde Tarımsal Gayri Safi Üretim Değerinin Dağılımı(%)

GSÜD/ İlçeler	Toplam Bitkisel Ürünler	Tarla Ürünleri	Sebzeler	Meyveler	Hayvansal Ürünler	Su ürünleri	Bağcılık	Toplam
Merkez	13,76	11,75	1,43	0,58	4,83	0,37	0,40	18,96
Çerkezköy	2,11	1,98	0,04	0,09	1,45	-	0,01	3,56
Çorlu	10,80	10,28	0,38	0,14	3,25	-	0,05	14,05
Hayrabolu	11,34	11,09	0,22	0,02	4,29	-	0,00	15,63
Malkara	13,63	11,68	1,41	0,54	9,20	-	0,48	22,83
M.Ereğlisi	3,27	2,75	0,47	0,05	0,41	0,04	0,00	3,72
Muratlı	6,07	5,80	0,19	0,08	0,98	-	0,03	7,05
Saray	5,45	4,90	0,44	0,12	1,91	-	0,01	7,36
Şarköy	5,42	1,11	0,12	4,20	1,25	0,16	2,60	6,84
İl Toplamı	71,85	61,35	4,69	5,81	27,58	0,57	3,51	100,00

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü Tekirdağ Master Planı(2003a).

Çizelge-4.2.4'te 1994-2003 yılları arasında ilçeler itibariyle bağ alanları ve gelişimi görülmektedir. Görüleceği üzere Şarköy, Merkez ve Malkara ilçeleri gerek bağ alanları ve gerek üzüm üretimi bakımından önemli sayılabilecek ilçelerdir. Ayrıca baz yılına göre bağ alanları artış gösteren ilçeler yine bu ilçelerdir. İncelenen dönemde il genelinde bağ alanları yaklaşık %15,4 artış göstermektedir. Bu durumun nedenleri arasında; İl Özel İdare Müdürlüğü katkılı fidan dağıtım projeleri ile yeni bağların tesis edilmesi, özellikle siyah kaliteli şaraplık üzüm çeşitlerinden büyük sayılabilecek alanlarda yeni bağ tesislerinin artması sayılabilir.

Çizelge-4.2.4. Tekirdağ İli Bağ Alanları ve Gelişimi(Alan=ha, İndex 1994=100)

İLÇE/YIL	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Merkez	660	680	690	700	710	715	715	720	732	817
İndex	100,0	103,0	104,5	106,1	107,6	108,3	108,3	109,1	110,9	123,8
Çerkezköy	30	30	30	19	19	19	18	18	18	18
İndex	100,0	100,0	100,0	62,3	62,3	62,3	60,0	60,0	60,0	60,0
Çorlu	65	65	65	35	35	35	35	35	35	35
İndex	100,0	100,0	100,0	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9	53,9
Hayrabolu	16	16	16	6	6	6	6	6	6	6
İndex	100,0	100,0	100,0	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,8	37,5
Malkara	420	420	420	420	420	425	425	430	430	430
İndex	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	101,2	101,2	102,4	102,4	102,4
M. Ereğlisi	15	15	15	5	5	5	2	2	5	5
İndex	100,0	100,0	100,0	33,3	33,3	33,3	13,3	13,3	33,3	33,3
Muratlı	70	70	60	50	50	35	30	30	30	30
İndex	100,0	100,0	85,7	71,4	71,4	50	42,9	42,9	42,9	42,9
Saray	31	31	31	31	31	31	31	32	30	27
İndex	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	103,2	96,8	87,1
Şarköy	4.400	4.550	4.610	4.680	4.920	5.090	5.245	5.230	5.240	5.210
İndex	100,0	103,4	104,8	106,4	111,8	115,7	119,2	118,9	119,1	118,4
TOPLAM	5.707	5.877	5.937	5.946	6.196	6.361	6.507	6.503	6.526	6.587
İndex	100,0	103,0	104,0	104,2	108,6	111,5	114,0	113,9	114,4	115,4

Tekirdağ ili tarım alanlarının %3,74'ü Şarköy İlçesinde bulunmaktadır. Şarköy tarım alanlarının yüz ölçüme oranı %30,83 ile en düşük ilçedir. Tarım alanları içerisinde %52,19 tarla bitkileri, %35,60 bağ ve %10,11 oranında zeytin yetiştiriciliği yapılmaktadır(Çizelge-4.2.5.). Şarköy İlçesinin bağ alanları ilin toplam bağ alanlarının % 79'unu(52.210 da) ve üzüm üretimin yaklaşık %80'ini(52.120 ton) oluşturmaktadır.

Çizelge-4.2.5. Şarköy Tarım Arazilerinin Kullanım Şekli(2002)

Kullanım Şekli	Tarla Bitkileri	Meyvelik	Sebzelik	Bağ	Zeytinlik	Toplam	İl Tarım Al./İlçe Tarım Alanı	Tarım Yapılan Alan/Yüz ölçümü
%	52,19	0,76	1,34	35,60	10,11	100,00	3,74	30,83

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü Tekirdağ Master Planı(2003a).

İl genelinde en fazla ekiliş alanına tarla ürünleri %63,1 ile sahip olurken, tarım alanlarında %1,32 oranında yer alan bağcılık toplam tarımsal gayri safi üretim değeri içerisinde %3,51 gibi nispeten önemli bir paya sahiptir. Şarköy ilçesi'nde ise bağcılık, %2,6 oranında katkısıyla daha yüksek ekilişe sahip tarla ürünleri grubunun(%1,11) iki katından fazla bir değer yaratmaktadır. Bağcılığın bu katkısı ile Şarköy ilçesi, ilin toplam tarımsal gayri

safi üretim değerinde %6,84'lük bir pay ile yüzölçümünün önemli bir bölümünün tarım arazisi olarak kullanılamamasına rağmen diğer ilçelere göre göz ardı edilemeyecek konumdadır(Çizelge-4.2.3.).

Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü'nce 2003 yılı Doğrudan Gelir Desteklemesi kapsamında müracaat eden üreticiler ile ilgili olarak oluşturulan Çiftçi Kayıt Sistemine göre il genelinde bağcılık yapan işletme sayısı 2.987 olup, bunların %52,10'u (1.556 Adet) Şarköy'de bulunmaktadır. Çizelge-4.2.6.'da bu işletmelerin genişliklerine göre dağılımı görölmektedir.

Çizelge-4.2.6. Bağcılık İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı

İşletme Büyüklüğü(Da)	İşletme Sayısı		Parsel Sayısı	
	Adet	Oran(%)	Adet	Oran(%)
<2.00	194	12,5	256	4,6
2,01-5,00	322	20,7	601	10,8
5,01-10,00	454	29,2	1.256	22,7
10,00 >	586	24,27	3.428	61,9
Toplam	1.556	37,7	5.541	100,00

Kaynak: Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü, Doğrudan Gelir Desteği Kayıtları(2003).

Tekirdağ İlinde yetiştirilen üzüm çeşitleri Çizelge-4.2.7.'de gösterilmiştir. Yetiştirilen üzüm çeşitleri alan ve üretim miktarı olarak büyük oranda (%94,2-%93,3) şaraplık çeşitlerden ve renk bakımından %74'ü beyaz ve %26'sı siyah çeşitlerden oluşmaktadır. Şaraplık çeşitlerin üretim miktarı bakımından Türkiye'deki payı her ne kadar %8,9 olarak görünmekte ise de, fiilen şaraba işlenen ürün dikkate alındığında **Delice (1996)** tarafından belirtildiği gibi %50'ye çok yakın bir oran Tekirdağ ilindedir. Çizelge-4.2.8.'de ise yetiştirilen üzümlerin değerlendirme şekilleri görölmektedir. İlde önemli şaraplık üzüm çeşitleri sırasıyla; Yapıncak (24.795 ton), Semillion (22.347 ton) ve Cinsaut (13.315 ton) olup, bu çeşitlerde Tekirdağ ili Türkiye üretiminin hemen hemen tamamına sahip konumdadır. Sofralık üzüm yetiştiriciliği ise birkaç yerleşim birimi ile sınırlı kalmıştır. Alphonse L. (1.031 ton), Cardinal (863 ton) ve Çavuş (580 ton) önemli sofralık çeşitlerdir. Yapıncak üzüm çeşidi ise, hem sofralık hem de şaraplık olarak değerlendirilen bir çeşit olup halk arasında Kınalı Yapıncak adıyla anılan tipi ile sofralık üzümler arasında sayılabilir.

Çizelge-4.2.7. Tekirdağ'da Yetiştirilen Üzüm Çeşitleri (Alan=Da,Üretim=Ton)

Sofralık Üzüm			Şaraplık Üzüm		
Çeşit	Alan/Üretim	Miktar	Çeşit	Alan/Üretim	Miktar
Alphonse Lavallee	Alan	687	Yapıncak	Alan	25.325
	Üretim	1.031		Üretim	24.795
Cardinal	Alan	690	Semillion	Alan	21.032
	Üretim	863		Üretim	22.347
Çavuş	Alan	440	Cinsaut	Alan	12.790
	Üretim	580		Üretim	13.315
Yapıncak	Alan	600	Clairette	Alan	1.010
	Üretim	560		Üretim	796
Erenköy Beyazı	Alan	290	Gamay	Alan	873
	Üretim	430		Üretim	647
Hamburg Misketi	Alan	275	Merlot	Alan	250
	Üretim	275		Üretim	450
Hafızali	Alan	255	Cabernet Sauv.	Alan	200
	Üretim	230		Üretim	360
Kozak Beyazı	Alan	81	Karalahna	Alan	195
	Üretim	119		Üretim	201
İtalya	Alan	70	Kalecik Karası	Alan	110
	Üretim	140		Üretim	100
Trakya İlkeren	Alan	45	Papazkarası	Alan	65
	Üretim	54		Üretim	110
Tekirdağ Çekirdeksizi	Alan	25	Savignon Blanc	Alan	50
	Üretim	37		Üretim	80
Barış	Alan	30	Narince	Alan	40
	Üretim	45		Üretim	64
Diğer	Alan	270	Diğer	Alan	93
	Üretim	135		Üretim	159

Kaynak: Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Kayıtları(2004a).

Çizelge-4.2.8. Yetiştirilen Üzüm Çeşitlerinin Değerlendirme Şekilleri

Miktar/Değerlendirme	Şaraplık				Türkiye'de Payı
	Siyah	Beyaz	Toplam	Oran(%)	%
Alan(Da)	14.588	47.435	62.023	94,2	5,1
Üretim(Ton)	15.449	48.055	63.504	93,3	8,9
	Sofralık				Türkiye'de Payı
	Siyah	Beyaz	Toplam	Oran(%)	%
Alan(Da)	1.722	2.036	3.758	5,8	0,2
Üretim(Ton)	2.260	2.239	4.499	6,7	0,3
	Toplam				Türkiye'de Payı
	Siyah	Beyaz	Toplam	Oran(%)	%
Alan(Da)	16.310	49.471	65.781	100,0	1,2
Üretim(Ton)	17.709	50.294	68.003	100,0	1,9

Tekirdağ ilinde üretilen üzümün tamamı yurt içine pazarlanmakta olup ihraç edilememektedir. Bu duruma, özellikle Mürefte Beldesinde faaliyet gösteren şarap işletmelerinin oldukça fazla olması hatta ülkesel düzeyde faaliyet gösteren işletmelerin alımda bulunması etkilidir. Ayrıca bölgede yaş üzüm ihracatı konusunda faaliyet gösteren bir kuruluş bulunmamaktadır. Sofralık üzümler ise yakın ve büyük bir Pazar olan İstanbul iline gönderilmektedir.

Üretilen üzümlerden ne kadarının pazarlandığı kesin olarak bilinmemekle beraber, **Delice** tarafından 1996'da Trakya Bölgesi'nde yapılan bir çalışmada pazarlama oranı %93,68 olarak belirtilmektedir. Özellikle pazar ölçeğinin altında bağ alanına sahip üreticiler başta olmak üzere aile içi taze üzüm, pekmez, bulama vb. ürünler şeklinde değerlendirme sonrası kalan ürün pazarlanmaktadır. Dolayısıyla pazara arz edilen üzümlerin tamamına yakını Merkez ilçe ile Şarköy'de üretilen üzümlerden oluşmaktadır.

Çizelge-4.2.9. Tekirdağ İlinde Tekel'in 1994-2003 Yıllarında Yaş Üzüm Alım Miktarları(Ton)

Alım Yerleri/Yıl	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tekirdağ	10.500	9.827	12.702	13.821	7.946	10.283	9.623	8.925	7.780	8.893
Şarköy	6.663	7.556	9.232	12.290	7.568	9.953	8.477	4.561	2.512	2.739

Kaynak: Tekel Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, Ocak 2004.

Şaraplık üzümlerin önemli bir bölümü 2004 yılında gerçekleşen özelleştirmeye kadar Tekel İçki Fabrikası tarafından Merkez İlçe, Şarköy, Hoşköy ve Uçmakdere'deki işletmelerce alınarak rakı yapımı için sumalık olarak veya şaraba işlenerek değerlendirilmiştir(Çizelge-4.2.9.). Bu dönemde ilde üretilen üzümün yıllar itibariyle değişmekle birlikte genellikle %50'den fazlası özel sektör tarafından alınıyordu. Kamu sektörü, hasat öncesi ürünün bome oranına göre değişen fiyatlar ile sumalık üzüm alım fiyatlarını açıklayarak fiyatı belirlemekteydi. Özelleştirme sonrası pazarda sadece özel sektör kalmış olup fiyatı tamamen özel sektör belirlemektedir. İl sınırları içerisinde, Merkez ilçede 4, Şarköy ilçesinde 36 olmak üzere toplam özel sektör şarap işletmesi tesisi faaliyettedir. Kavaklıdere başta olmak üzere bazı şarap işletmeleri ise yaş üzüm alımında bulunmakla birlikte üzümü başka bölgedeki tesislerinde işlemektedir.

Sofralık üzümler ise yoğun olarak Şarköy ilçesinin Çınarlı ve Kirazlı köylerinde yetiştirilmekte ve çok büyük bir bölümü üreticiler tarafında İstanbul Haline gönderilerek pazarlanmaktadır. Küçük bir kısmı da yerel manavlara ve yerel pazarlarda üreticiler tarafından doğrudan tüketicilere satıldığı bilinmektedir.Sofralık üzümlerde fiyat, arz-talep dengesi içerisinde oluşmaktadır.

5. TARIMDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ :

5.1. Tarımsal Örgütlenmenin Gereği ve Amaçları :

Temelini insanlar arasındaki yardımlaşma ve dayanışma olarak kabul edebileceğimiz geniş bir kavram olan örgütlenmeye çok uzun yıllar sıcak bakılmamıştır. Ancak demokrasinin yaygınlaşması, ticaret ve sanayinin gelişmesi ile insanlar 19. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra dini ve siyasi gruplaşmalar dışında ilk kez mesleki ve ekonomik sorunlarını çözebilmek için örgüt tiplerini araştırmaya başlamışlar, günümüzde bu konuda önemli mesafeler almışlardır (Çıkm, 2005).

Örgütlenmenin en önemli özelliği insanları birbirine yaklaştıran ortak özelliklerin (ortak ihtiyaçların, ortak amaçların, ortak çıkarların, ortak hak ve sorumlulukların) bulunmasıdır. Bir diğer önemli özellik ise, ihtiyaçların karşılanması ile maddi, manevi ve mali araçların bir araya getirilmesi ve kollektif olarak harekete geçirilmesi isteğinin bulunmasıdır.

Türkiye tarımı işletmelerinin örgütlenme gereğinin en önemli nedeni, genellikle küçük, çok parçalı ve dağınık arazilerden oluşan yapıda olmalarıdır. Bu durum işletmelerin verimliliğinde azalmalara neden olmaktadır. Çünkü makine gücünden yeterince yararlanamamakta veya uzun vadeli borçlanma ile atıl kapasite yaratılarak makineleşmeye gidilmektedir (İnan, 2004). Yine arazilerin ıslahı gibi alt yapı çalışmalarını uygun olarak gerçekleştirememeleri verim düşüklüğüne yol açabilmektedir. Ayrıca faaliyetlerini yüksek maliyetle (artan nakliye, emek, vb. nedenlerle) gerçekleştirmeleri sonucu gelir kayıpları ile karşılaşmaktadırlar.

Örgütlenmeyi zorunlu kılan bir diğer neden ise çiftçilerin girdilerin sağlanmasında kendilerine göre az sayıdaki satıcılara karşı güçsüz olmalarıdır. Aynı durum üretilen tarım ürünlerinin satıldığı alıcılar karşısında da söz konusudur. Bu kişiler sayıca az olduklarından, örgütlü ekonomik ve siyasal güçleri sayesinde üreticilere koşullarını kabul ettirebilirler. Bu durumda üreticiler girdi ve ürün pazarlarında koşullarını iyileştirebilmek için örgütlenme ihtiyacı hissederler.

Ana amacı tarımda verimliliğin artırılması ve üreticinin pazardaki konumunun iyileştirilmesi yoluyla tarım üreticisinin gelir ve yaşam düzeyini yükseltmek olan tarım örgütleri bu amacı gerçekleştirmek için çok değişik işlevler üstlenebilmektedir. Bunlardan en önemlileri; verimliliğin ve kalitenin artırılması için gereken girdileri ve teknolojinin temini, üreticilerin çıkarlarını koruma, yenilik ve gelişmeleri izleme ve yaymada her türlü bilgi alışverişini sağlama, politik baskı grubu oluşturma ve demokratik karar alma sürecini hızlandırma örgütlerin aktif katılımları sayılabilir.

5.2. Avrupa Birliği Tarımında Üretici Örgütleri ve Rolü :

Avrupa Birliği'nde üretici örgütleri üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan birincisi, üreticilerin mesleki çıkarlarını temsil eder. Bu örgütler Türkiye'de ki Ziraat Odalarına benzetilebilir. İkinci grup ekonomik faaliyetlerde bulunan tarım kooperatifleridir. Üçüncü grup ise asıl görevi tarım ürünleri piyasasını düzenlemek olan üretici örgütleri(producer organisation) veya üretici gruplarıdır(producer groups). Bu örgütler tarım kooperatifleri gibi ekonomik faaliyetlerde bulunmazlar. Bir bakıma tarım lobisi gibi hareket ederek politikacıları etkileme, kamuoyu oluşturmak, üreticilere danışmanlık ve eğitim hizmetleri vermek, reklam yoluyla tarım ve gıda ürünlerini tanıtmak, ürün kalitelerini yükseltmek ve en önemlisi tarım ürünleri piyasasını düzenlemek amacıyla faaliyetlerde bulunurlar. Avrupa'da tarım kooperatifleri piyasaları düzenlemek için bir araya gelerek üretici örgütleri kurabilmektedir (**İnan, 2004**).

Avrupa Birliği tarımında üreticilerin yardımlardan yararlanabilmeleri için tarım piyasalarını düzenleyen üretici örgütlerine ortak olmak temel koşudur. Bu örgütler piyasa fiyatının Avrupa Komisyonu tarafından önerilen ve Tarım Bakanları Konseyi'nce onaylanarak uygulamaya konulan fiyatın altına düşmemesine dikkat etmektedirler. Her şeye rağmen böyle bir olayın ortaya çıkması durumunda bu ürünlerin parasını ödeyerek satın almakta ve çeşitli yollarla değerlendirmektedirler. Ancak fiyatlarda düşüş yoksa piyasayı takip ederek müdahalede bulunmazlar (**Karabağlı ve Alpkent, 1996**).

Avrupa Ekonomik Topluluđu'nu (AET) oluşturan 6 üye ülkenin 13 tarım örgütüne mensup çiftçi temsilcileri 6 Eylül 1958'de Avrupa Tarımsal Örgütler Komitesini(COPA) kurdular. Bu örgüt bugün 15 ülkenin 29 tarımsal örgütünden oluşmaktadır. Bu geniş kapsamlı kuruluş üye ülkelerdeki çiftçilerin genel ve mesleki çıkarlarını temsil etmede güç vermiştir. Bu nedenle COPA tarım sektörünün sözcüsü ve dinamik gücü olarak tanımlanmaktadır.

24 Eylül 1959'da Avrupa Topluluđu(AT) tarım kooperatifleri kendilerinin şemsiye örgütü olan Tarımsal Kooperatifçilik Genel Komitesini oluşturdular(COGECA). COPA VE COGECA sekreteryalrı 1962 yılında birleşti ve Avrupa Birliği Tarım Kooperatifleri Konfederasyonu(COGECA) adını aldı. Bu kuruluşun, tarımsal üretim planlanması yapmak, Ortak Tarım Politikası(OTP) amaçlarının gerçekleşmesine katkı sağlamak, tarımsal kooperatifçilik ile ilgili kongre, seminer ve eğitimlerin düzenlenmesi, tarım ve balıkçılık kooperatiflerinin finansal, sosyal ve diğer alanlardaki çalışmalarını yürütmek gibi bir çok amaçları bulunmaktadır.

Avrupa Birliği'nde 32.000 tarım kooperatifi ve bunların 12 milyon ortağı bulunmaktadır. Tarımsal ürün pazarlamada %60, tarımsal girdi sağlamada %50 ve dış satımda %50'den fazla paya sahiptirler (**Mülayim, 2003**).

Bu kooperatiflerde yaklaşık 2,3 milyon kişi istihdam edilmektedir. Kooperatiflerin istihdamdaki payları İspanya'da %4,58, Finlandiya'da %4,48 , İngiltere'de %0,66 ve Yunanistan'da %0,57'dir (**Anonim,2003c**).

Avrupa Birliği ülkelerinde ortaklarının üzümlünü toplayan, şaraba işleyen, şarabın depolanması ve pazarlanması konularını faaliyet konusu edinmiş bir çok şarapçılık kooperatifi bulunmaktadır. Hatta Fransa ve Lüksemburg'ta bu kooperatifler tarım sektöründeki üretici örgütlenmelerine öncülük etmişlerdir. Fransa'da 1904 yılında bağların bozulması şeklinde başlayan bunalımda üreticiler şarap imalatı ve pazarlamasında güç birliğine gitmişlerdir.

Bazı AB ülkelerinde şarapçılık kooperatiflerine ait bilgiler **Çıkın ve Nergis'in 1999**'da gerçekleştirdiği çalışmadan yararlanarak aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Fransa; Toplam 163.153 ortağı bulunan 1.168 kooperatifte 7.184 kişi istihdam edilmekte ve kooperatiflere ait 26 şarap fabrikası bulunmaktadır (1995). Kooperatiflerin şarap yapımında pazar payı %60'tır (1992).

Almanya; 292 şarapçılık kooperatifi bulunmaktadır, pazar payı %30'dur(1992).

İtalya ; Toplam 303.632 ortağı bulunan 694 kooperatifte 6.360 kişi istihdam edilmektedir (1995). Pazar payı %40'tır (1994).

Portekiz ; 60. 000 şarap üreticisini bünyesinde toplayan 64 Kooperatif 3 adet üsr birlik şeklinde örgütlenmiş ve Pazar payı % 50'dir (1994).

İspanya ; 215.000 ortağı bulunan 718 şarapçılık kooperatifinin Pazar payı %70'tir.

Yunanistan ; Kooperatifler 64 adet şarap işleme ve 5 adet kuru üzüm işleme ünitesine sahip ve pazar payları %30-40 arasındadır (1992).

Avusturya ; 42 şarapçılık kooperatifi ve yaklaşık 10.000 ortağı bulunmaktadır (1995).

5.3. Türkiye Tarımında Üreticilerin Yararlanabilecekleri Üretici Örgütleri :

Tarım kesiminde üreticilerin yararlanabileceği örgütleri kuramsal bir yaklaşımla, **mesleki ve ekonomik örgütler** olarak iki ana grupta toplamak mümkündür.

Ziraat Odaları, Çiftçi Birlikleri ve Dernekler üreticilerin mesleki haklarını ve çıkarlarını koruma politikalarını izleyen bir yapıdadırlar. Çiftçi Birlikleri, 2908 Sayılı Cemiyetler Kanununa göre kurulmuş, daha sonra bir çoğu fesh olmuş ve bu gün için bazı illerde birim çiftçi birlikleri olarak faaliyetlerine devam eden mesleki örgütlerdir.

Ekonomik örgütler ise, daha çok mal ve hizmet üreten, toplayan, işleyen, pazarlayan ve girdi temin eden faaliyetleri ile ortaklarının maddi ve manevi araçlarını harekete geçiren yapıları ile dikkati çekmektedirler. Ekonomik bir işlevi olan bu örgütlerden en önemlileri **birlikler ve tarım kooperatifleridir**. Mahalli İdare Birlikleri (Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Sulama Birlikleri), Damızlık Hayvan Yetiştirici Birlikleri, Arı Yetiştirici Birlikleri ve Üretici Birlikleri değişik kanunlar ile kurulan ve **birlik** adı altında faaliyet gösteren üretici örgütleridir.

Tarım Kooperatifleri, en geniş alanda faaliyetlerini sürdüren ve üreticilerin yararlanabilecekleri en önemli üretici örgütleri olarak dikkati çekmektedir. Türkiye’de değişik kanunlara ve bakanlıklara bağlı olarak faaliyetlerini devam ettiren bir çok tarım kooperatifi bulunmaktadır. Tarım Satış Kooperatifleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Tarımsal Sulama Kooperatifleri, Su Ürünleri Kooperatifleri ve Pancar Ekicileri Kooperatifleri bunların en önemlileridir.

5.3.1. Ziraat Odaları :

Ziraat Odaları ilk kez 1881 yılında çıkarılan bir tüzükle kurulmuştur. 1881-1897 döneminde Ziraat Odalarının sayısı 99’a yükselmiştir. Genellikle bir danışma kurulu niteliğinde olan Ziraat Odalarından beklenen hizmetler yeterli görülmemiştir. 1912 yılında çıkarılan bir tüzükle Ziraat Odalarının ilçe düzeyinde kurulması sağlanmıştır. Ziraat Odalarına yeterince mali kaynak temin edilemediğinden, Odalar kendilerinden beklenen görevleri yapamamışlardır. Cumhuriyet döneminde 1937 yılında yürürlüğe giren, 3203 Sayılı Ziraat Vekaleti Vazife ve Teşkilatı Kanunu’nun 6 ve 7’inci maddelerine göre, Ziraat Odalarının yeniden canlandırılmasına çalışılmış ve bu amaçla 1940 yılında birçok Ziraat Odasının seçimleri yapılarak kurulmasına çalışılmıştır. Ancak, başarılı bir sonuç elde edilememiştir. Ziraat Odalarının, çiftçileri bünyesinde toplayan aktif bir kuruluş olmaları için özel bir kanuna ihtiyaç olduğu anlaşıldığından, böyle bir kanunun çıkarılması yönünde çalışmalar yapılmıştır (www.tzob.org.tr, 2005).

Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği ile ilgili bağımsız ilk kanun 1957 yılında 6964 Sayılı kanundur. Ancak, kanuna ilişkin tüzüğün zamanında çıkarılmaması nedeni ile Ziraat Odalarının faaliyete geçmeleri 1963 yılından itibaren başlamıştır. Aradan geçen süre içerisinde, 6964 Sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat odaları Birliği Kanununun bazı maddeleri, 1971 yılında 1330 Sayılı Kanun’la, 1984 yılında ise 2979 Sayılı Kanunla ve nihayet 03.06.2004 yılında 5184 sayılı kanunlarla değişikliklere uğramıştır. Çiftçilik ile uğraşanların

yasal kuruluşu olan Ziraat Odaları da, diğer meslek kuruluşları gibi hukuki dayanağını Anayasa'dan alan kamu kurumu niteliğinde mesleki kuruluşlardır. Nitekim, Anayasanın 135'inci maddesinden anlaşılabileceği gibi “kamu kurumu niteliğindeki mesleki kuruluşlar” ancak kanunla kurulabilmektedir. 6964 Sayılı Kanun'un 1979 Sayılı Kanun'la değişik 2'inci maddesine göre, her ilin merkez ilçesi ile bağlı ilçeler Ziraat Odasının faaliyet alanı sayılmaktadır.

Her ilin merkez ilçe ve bağlı ilçelerinde 6964 sayılı kanuna göre bir Ziraat Odasının kurulması gerekmektedir. Türkiye'de halen 600 Ziraat Odasında 4 milyona yakın çiftçi kayıtlıdır. Ziraat Odalarının her köyde bir delegesi vardır. Ülke genelinde köy delegelerinin sayısı 35.000'den fazladır. Birliğe ait tüm odalarda toplam, 15.000 yönetici ve 2500'den fazla personel bulunmaktadır. Birlik merkezinde ise yaklaşık 70 personel bulunmaktadır. Merkezdeki idari yapılaşma Başta 10 kişiden oluşan yönetim kurulu olmak üzere bir genel sekreter, teknik ve idari olmak üzere iki genel sekreter yardımcısı ile bunlara bağlı birimlerden oluşmaktadır. Teknik Genel sekreter yardımcılığına bağlı birimler. Teknik Hizmetler Kurulu, Ticari ve Mali İşler Müdürlüğü, Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü, Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğüdür. Diğer taraftan idari genel sekreterliğe bağlı birimler; Teftiş kurulu Başkanlığı, muhasebe müdürlüğü, odalar ve organizasyon müdürlüğü, özel kalem müdürlüğü, personel ve idari işler müdürlüğü ve hukuk müşavirliğidir. Ayrıca doğrudan başkana bağlı başkanlık danışmanları bulunmaktadır.

Odanın bulunduğu ilçe ve merkez ilçede her yıl eylül ayında köy muhtarlarınca köydeki üreticiler hakkında ziraat odasına beyannameler teslim edilmekte, dört yılda bir aralık ayında köy delege seçimleri yapılmakta, seçilen delegeler ile iki yılda bir şubat ayında ziraat odası seçimleri yapılmakta ve mart ayında da ildeki ziraat odaları aralarında genel kurul delege seçimi yapmakta ve yine iki yılda bir mayıs ayında da birlik genel kurulu seçilmektedir.

Ziraat odalarının tanımı 6964 Sayılı Kanun'un 5184 Sayılı Kanun'la değişik 1'inci maddesinde de belirtildiği üzere “Ziraat odaları, bu Kanunda yazılı esaslar uyarınca meslek hizmetleri görmek, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, meslekî faaliyetlerini kolaylaştırmak, çiftçilik mesleğinin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak, meslek disiplin ve ahlâkını kollayıp gözetmek, çiftçilikle iştigal edenlerin meslekî hak ve menfaatlerini korumak amacıyla kurulan, tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır” şeklindedir. Ziraat Odalarının görevleri 6964 Sayılı Kanunun değişik 5184 sayılı Kanunda 3'üncü maddesinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir. Ziraat Odalarının bu

maddede belirtilen görevleri, çiftçi kütükleri tutmak, kayıtlı üyelerine girdi temin etmek ve dağıtmak, biçerdöver kayıt ve tescil işlemleri yapmak veya bu tür toplantılara katılmak ve sosyal amaçlı çalışmalara destek olmaktır.

TZOB 6964 Sayılı Kanunun değişik 5184 sayılı Kanunda 24'üncü maddesinde belirtilen görevleri ile ilgili olarak tarım politikasının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak ve uygulanan tarım politikasının sonuçlarını değerlendirmek için raporlar hazırlamaktır. Bunlar, çiftçilerin uygulanan politikalar hakkındaki düşüncelerinden yararlanarak hazırlanmaktadır. Böylece tarım sektörünün ülke ekonomisine yaptığı katkının arttırılmasına ve çiftçilerin ekonomik ve sosyal yönlerden gelişmesine çalışılmaktadır. Ayrıca tarım sektörü ile ilgili toplantılara iştirak edilmekte veya bu tür toplantıların düzenlenmesi konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Tarım ile ilgili yeni kanun teklifleri hazırlanmakta ve hazırlanan kanun teklifleri ile ilgili görüş bildirilmektedir.

TZOB' nin bir diğer işlevi de, hükümet yetkilileri ile görüşmeler yaparak, çiftçilerin sorunlarını ve bunların çözümüne ilişkin önerileri iletmesidir. Diğer taraftan zaman zaman yapılan bölgesel toplantılarla çiftçilerin uygulanan tarım politikaları ile ilgili görüşleri belirlenmektedir.

5.3.2. Birlikler :

5.3.2.1. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri :

Anayasamızın 127.maddesinin son fıkrasında “Mahalli İdarelerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla, kendi aralarında Bakanlar Kurulu’nun izni ile birlik kurmaları”na müsaade edilmiştir. Kırsal kesimdeki yerleşim birimlerinin sosyal, kültürel, zirai, sınai, ticari, turistik ve diğer altyapı gibi hizmetlerinin görülmesine yönelik amaçla bir çok ilçede birer Köylere Hizmet Götürme Birlikleri kurulmuştur (www.tekirdag.gov.tr, 2005). Köylere Hizmet Götürme Birlikleri; İl İdaresi, Belediye Kanunu ve Köy Kanunu’nun bazı maddelerine dayanarak hazırlanan tip tüzüğe göre kurulmuş birlikler olup çok amaçlı (üretim, pazarlama, inşaat vb.) görünen, fakat uygulamada genellikle sadece sütün belli bir komisyon karşılığı pazarlaması faaliyetleri bulunmaktaydı. 11.06.2005 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5355 Sayılı Mahalli İdareler Kanunu Köylere Hizmet Götürme ve Sulama Birliklerinin kuruluş ve işleyişleri ile ilgili konularda hükümler getirmektedir. Bu kanunun 18. Maddesine göre Köylere Hizmet Götürme Birlikleri “İlçelerde, tarım ürünlerinin üretim ve pazarlanması hariç olmak üzere, köylere ait hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olmak,

bizzat yapmak, yaptırmak ve kırsal kalkınmayı sağlamak üzere, tüm köylerin iştiraki ile o ilçenin adını taşıyan, köylere hizmet götürme birliği kurulabilir. Bakanlar Kurulu, bu konuda genel izin vermeye yetkilidir.” denilmekte ve tarım ürünlerinin bu birlikler kanalı ile pazarlanmasına olanak tanımamaktadır (**Anonim, 2005**).

5.3.2.2. Sulama Birlikleri :

Sulama Birlikleri de hizmet birlikleri gibi İçişleri Bakanlığı’nın tip tüzüğüne göre beldelerde kurulmakta iken 11.06.2005 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5355 Sayılı Mahalli İdareler Kanunu hükümlerine göre faaliyetleri düzenlenmiştir (**Anonim, 2005**). Bir belde sulama birliğinin kurulabilmesi için sulama tesisinin birden çok beldeye hizmet vermesi gerekmektedir. Birliklerin gerçekleştirilmesinde iki temel yaklaşım vardır. Birincisi inisiyatif ve etkinliğin kamuda olması, diğeri ise çiftçinin en üst düzeyde katılımının sağlanmasıdır. Bu birliklerin yönetimi tamamen devlet kontrolündedir.

5.3.2.3. Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği :

Damızlık Süt Sığırı Yetiştirme Birliği 904 sayılı Hayvan Islahı Kanunun 28.2.1995 tarih ve 4084 sayılı kanunla değişik Ek-1. Maddesine istinaden 9.8.1995 tarih ve 22369 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren yönetmelik uyarınca kurulmakta ve çalışmaktadırlar.

Yetiştiricilerin kendi aralarında teşkilatlanarak üstün verimli hayvanların yetiştirilmesi amacı ile gerek yurt içinde yetiştirilen, gerek yurt dışında ithal edilen ve gerekse yerli ırkların genetik potansiyellerinin geliştirilmesi, verimlerinin arttırılması, bunların soy kütüğü verim kayıtlarının tutulması, hayvanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin götürülmesi ve sigorta işlemlerinin yapılması, üyelerin eğitimlerinin yapılması, ihtiyaçlarının yurt içi ve yurt dışından tedariki ile üretimin yurt içi ve yurt dışı pazarlaması ve değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması, işletilmesi gibi hususların yerine getirilmesi birliğin temel amaçlarındandır.

5.3.2.4. Üretici Birlikleri :

Bazı damızlık sığır yetiştiricileri birliklerinden alınan başarılı sonuçlar üzerine Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu 5200 Sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri kanunu 06.07.2004 tarihinde 25514 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kanun amacı; üretimi talebe göre plânlamak, ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek ve ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak üzere tarım üreticilerinin, ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelerek, tüzel kişiliği haiz tarımsal üretici birlikleri kurmalarını sağlamaktır (**Anonim, 2004c**).

Birlikler; ürün veya ürün grubu bazında faaliyet gösteren ve tüzüklerinde belirlenen miktardaki tarımsal üretimi bu kuruluşlar aracılığıyla pazarlamayı taahhüt eden, en az onaltı tarım üreticisinin bir araya gelmesiyle, asgarî ilçe düzeyinde kurulur. Birliğin toplam üretim kapasitesinin ürün bazında, Bakanlık tarafından yönetmelikle belirlenen asgarî düzeyin altında olmaması gerekir.

Aynı ürün veya ürün grubu için ilçe düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilir. Birlikler, tarım üreticilerinin geniş katılımını sağlayacak tedbirler alır.

Birlikler, bu Kanunun amacına uygun olarak aşağıdaki görevleri yapar:

- a) Üyelerinin ürettikleri ürünlerle ilgili piyasa araştırmaları yapmak ve yaptırmak.
- b) Üyelerinin ürünlerine pazar bulmak, ürünlerin pazara arzını düzenlemek.
- c) Üyelerine üretim teknikleri, hasat, depolama, paketleme konularında teknik destek sağlamak.
- d) Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunmak.
- e) İç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlamak.
- f) Eğitim ve yayım hizmeti vermek, danışman hizmeti sağlamak.
- g) Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak ve ürün standartlarını uygulamak.
- h) Çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek.
- i) Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlamak.
- i) Çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırmak.
- j) Üyeleri adına ürün depolanmasına, gerektiğinde bu amaçla depo kiralanmasına yardımcı olmak.
- k) Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak.

l) Ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutmak.

m) Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul ettiği uluslararası ürün veya ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütmek.

n) Sözleşmeli üretim kapsamında, üyeleri adına örnek tip sözleşmeler düzenlemek ve bununla ilgili faaliyetleri koordine etmek.

Birliğin organları; genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kuruludur. Birlikler ürün veya ürün grubu bazında ulusal düzeyde merkez birliği şeklinde örgütlenebilir. Merkez birliği, aynı ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteren en az yedi tarımsal üretici birliğinden oluşur.

5.3.3. Tarım Kooperatifleri :

Tarım Kooperatifi üreticilerin tek başlarına karşılayamadıkları ortak ihtiyaçları ve istekleri toplu olarak ve uygun koşullarda karşılamak amacıyla üreticilerce oluşturulan, sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen özerk örgüttür. Kooperatifçiliğin 7 ilkesi vardır.. Bunlar;

- Gönüllü ve Serbest Giriş,
- Demokratik Ortak Kontrolü,
- Ortağın Ekonomik Katılımı,
- Özerklik ve Bağımsızlık,
- Eğitim, Öğretim ve Bilgilendirme,
- Kooperatifler arası İşbirliği,
- Toplumsal Sorumluluk, ilkeleri olup tarım kooperatifleri kuruluşlarında ve işleyişlerinde bu ilkeleri göz önüne almaktadır (**Mülayim, 2003**).

Çizelge-5.3.3.1.'de Türkiye'deki tarım kooperatifleri görülmektedir.

Çizelge-5.3.3.1. Türkiye’de Tarımsal Kooperatifler

Kooperatif Çeşitleri	İlgili Kanun	Birim Koop. Sayısı	Ortak Sayısı	Koop. Birliği Sayısı	Merkez Birliği Sayısı
Tarımsal Kalkınma Koop.	1163	2.937	728.588	60	-
Sulama Koop.	1163	2.147	252.620	7	1
Su Ürünleri Koop.	1163	413	21.719	8	-
Pancar Ekicileri Koop.	1163	31	1.772.450	-	1
Tarım Kredi Koop.	3186	2.127	1.464.860	16	1
Tarım Satış Koop.	4572	331	740.545	17	-
Tütün Tarım Satış Koop.	4572	68	33.000	-	-
Yaş Meyve-Sebze Koop.	1163	14	397	-	-
TOPLAM		8.068	5.014.179	108	3

Kaynak: Z.G.Mülayim, Kooperatifçilik, Yetkin Yayınları, 4. Baskı, Aralık 2003, Türk Kooperatifçilik Kurumu Karınca Dergisi, Mayıs 2004, S. 29, Sanayi Ticaret Bakanlığı Teşkilatlandırma Gn. Md. Lüğü Bilgi Değ. Dai. Bşk.lığı Kayıtları, Haziran 2004, Türkiye Tarım Kredi Koop. Merkez Birliği Gn. Md. lüğü Kayıtları, Haziran 2004, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Aralık 2001.

5.3.3.1. Tarım Satış Kooperatifleri:

Tarım Satış Kooperatiflerinin amacı; ortakları olan çiftçilerin ürünlerini en iyi bir biçimde değerlendirmek, bunun içinde onların iç ve dış pazarlarda değer fiyatına satışını gerçekleştirmek ve tüketicilerin ödediği paranın mümkün olduğu kadar fazla kısmını ortaklar olan çiftçilerin cebine girmesini sağlamaktır.

Türkiye’de 1935 yılında çıkarılan 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri kanununa göre kurulmaya başlayan tarım satış kooperatifleri hakkında 1985 yılında “3186 sayılı tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Kuruluşu Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun” ile çalışmaları düzenlenmiş ve nihayet TBBM tarafından 01.06.2000 tarihinde kabul edilen 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun, 16.06.2000 gün ve 24081 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş kanun ile kuruluş ve işleyişleri yürütülmektedir.

Muhtelif ürün veya ürün grupları şeklinde tarım satış kooperatifleri Türkiye’de Trakyabirlik, Çukobirlik, Tariş, Karadenizbirlik, Fiskobirlik, Marmarabirlik, Taskobirlik, Pankobirlik, Antbirlik, Kayısıbirlik, Güneydoğubirlik, Kozabirlik, Tiftikbirlik ve Gülbirlik şeklinde kısaca anılan üst örgütlenmelerini gerçekleştirerek faaliyet göstermektedirler.

Bu birliklerden üzüm konusunda faaliyet gösterenleri özetle incelemek yerinde olacaktır.

Güneydoğu Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (GÜNEYDOĞUBİRLİK)

02.08.1940 yılında Gaziantep Fıstık Tarım Satış Kooperatifi kurulmuştur. 1968 yılında Bakliyat Kırmızı Biber, Üzüm ve mamulleri, Zeytin ve mamulleri Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri kurulmuştur. 1989 yılında bu kooperatif birlikleri Güneydoğubirlik adı altında birleşmiştir. Güneydoğubirlik halen 13 kooperatif 15.000'nin üzerinde üretici ortağı ile faaliyetlerine devam etmektedir. Birliğin bir adet sirke üretim işletmesi mevcuttur. Bu işletme, yaklaşık 40 dönüm arazi üzerinde kurulmuş, 6.000 m²'lik kapalı alana sahiptir. İşletme içerisinde soğuk hava deposu, ısı santrali bulunmaktadır. Yıllık işletme kapasitesi, 25.000 ton yaş üzümdür. Soğuk hava depolarının hacmi ise 12.000 m³'tür (www.guneydogubirlik.org.tr, 2005).

İncir, Üzüm, Pamuk, Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri (TARİŞ) 1949 yılında çıkarılan 2834 sayılı yasaya göre İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Anasözleşmesi’ne bağlı olarak, İzmir Pamuk ve ayrıca Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri kurulmuş, yönetimi kolaylaştırmak amacıyla ortak çalışma esasları kabul edilerek, “İzmir, İncir, Üzüm, Pamuk ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri” adını almıştır. Her biri ayrı tüzel kişiliğe sahip olan birlikler, kuruluş yıllarında birliğe destek olan bankalardan Tarım Bankası’nın ilk hecesi ile, İş Bankası’nın ilk hecelerinin birleşmelerinden oluşan “**TARİŞ**” sözcüğünü ortak isim olarak kabul etmişlerdir (www.taris.com.tr, 2005). 1987 yılında Zeytin ürünü, Zeytinyağı Birliği çalışma alanına alınmış, aynı yıl Birliklerin ünvanlarında bulunan “İzmir” kelimesi yerine “Tariş” kelimesi konularak, “**Tariş, İncir, Üzüm, Pamuk, Zeytin ve Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri**” unvanı alınmıştır. Tariş Üzüm Birliği, Alaşehir Entegre Üzüm İşletmesi, Sirke-Pekmez İşletmesi, 44.250 ton ürün depolama kapasitesine sahip depoları ve 3 ilde (İzmir, Denizli ve Manisa) 14 kooperatifte toplam 23.226 ortağı ile Tariş camiasının içerisinde yer almaktadır.

Üzüm ve Mamulleri Tarım Satış Kooperatifi Birlikleri (TASKOBİRLİK) 1942 yılında zamanın Cumhurbaşkanının Nevşehir bölgesini ziyareti esnasında, bölge üzüm üreticilerinin ürettikleri üzümlerin değerlendirilmesi yönündeki istekleri üzerine, o zamanki

Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumuna verilen emir gereğince, Nevşehir il merkezinde Atatürk Orman Çiftliğine bağlı bir şarap fabrikası kurulmuştur. Böylece bölge üreticilerinin ürünleri bu fabrikada değerlendirilmeye başlanmıştır. Ürünlerinin değerlendirildiğini gören üreticiler , **28/07/1953** tarihinde **167 sayılı** Nevşehir Üzüm ve Mamulleri Tarım Satış Kooperatifi'ni ve daha sonraki yıllarda Ürgüp ve Avanos ilçelerinde kooperatifler kurulmuş olup, bu üç kooperatifin iştiraki ile **08/05/1958** tarihinde Nevşehir Üzüm ve Mamulleri Tarım Satış Kooperatifleri Birliği **TASKOBİRLİK** kurulmuştur (www.taskobirlik.com, **2005**). Daha sonraları, birliğe Gülşehir, Çat, Karaman, Hamzalar/Bozkır/Konya ve Gülnar/İçel Kooperatiflerinin birliğe katılması ile Nevşehir Bölgesinde 6, Karaman'da 1, Hamzalar/Bozkır /Konya 'da 1 ve Gülnar/İçel de 1 olmak üzere **9 adet** Üzüm ve Mamulleri Tarım Satış Kooperatifini bünyesinde barındırmaktadır. Böylece Birliğin çalışma alanları daha da genişlemiş üreticilerin ürünlerinin en iyi şekilde değerlendirilmesi sonucunda bölgede önemli bir istihdam ve endüstriyel bir kuruluş haline gelmiştir. Bağlı Kooperatiflerin yaklaşık 6000 ortağının yanı sıra ortak dışı alımlarla 25 bin üreticiye ekonomik açıdan yardımcı olmaktadır.

5.3.3.2. Tarım Kredi Kooperatifleri :

Türkiye de bugünkü anlamda tarımsal kredinin ilk kooperatifleşme hareketi 1863 yılında büyük devlet adamı Mithat Paşa tarafından Nis Valiliği sırasında Pirot Kasabasında kurduğu "Memleket Sandıkları" ile başlamış bulunmaktadır. Modern kooperatifçilik anlayışının kurumsallaşması ve temel hukuki normlara kavuşturulması Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle 1924 yılında çıkarılan "İtibari Zirai Birlikler Kanunu", "1929 yılında yayınlanan 1470 sayılı "Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu" ve takiben 1935 yılında yürürlüğe giren 2836 sayılı "Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu ile gerçekleştirilmiştir.

Batı Almanya Raiffeisen Kooperatifleri örnek alınarak hazırlanan 2836 sayılı kanun,Tarım Kredi Kooperatiflerine ortaklarının üretimlerini düzenlemek, artırmak ve kıymetlendirmek için ucuz üretim kredisi temin etmek ve tarımsal girdi ,alet ve makine tedariki sureti ile ortaklarını zararlı kredi yollarına başvurmaktan alıkoymak ve böylece yurt içi ve yurt dışı rekabet gücünü geliştirmek gibi görevler yüklenmiştir.

Daha sonra bu kanun gelişen ve değişen ihtiyaçlara göre yerini 1972 yılında çıkarılan 1581 sayılı kanuna bırakmıştır. Bu kanunla Tarım Kredi Kooperatiflerine yeni bir teşkilatlanma şekli getirilmiş, kooperatiflerin Bölge Birlikleri ve Merkez Birliği organizasyonu içinde teşkilatlanması gerçekleştirilmiştir(www.tarimkredi.org.tr, **2005**)

Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilatının giderek büyümesi ,ortak ihtiyaçlarının artması ve değişiklik kazanması ,ülkemizin sosyal, idari ve iktisadi yapısının gelişmesi , Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilatının temel yapısında bir takım değişiklikler yapılması gereğini ortaya koymuştur.

Bu doğrultudaki sıkıntıların asılması amacıyla ; 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun bazı maddelerini değiştiren 237 sayılı kanun hükmündeki kararnamenin değiştirilerek kabulü hakkındaki 3223 sayılı kanun 07.06.1985 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yine 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkındaki 28.06.1995 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 553 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname gereğince mevzuat dahilinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin amaçları şu şekilde sıralanabilir;

- Mevduat toplamak,
- Kredi sağlamak,
- Faiz oranını düşürmek,
- Ortaklarına kredi konusunda önerilerde bulunmak,
- Alınan kredinin üretimde kullanılmasını gerçekleştirerek tarımsal üretimin artmasını sağlamak.

Tarım Kredi Kooperatifleri TÜR-KOOP adıyla kurulan merkez birliğine sahiptir.

5.3.3.4. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri :

Tarımsal kalkınma kooperatifleri, tarım kesiminde yaşayan üreticilerin girdi temini, ürünlerinin değerlendirilmesi amacıyla, işleme ve pazarlama konuları ile market çalıştırılması vb. gibi birçok konuda faaliyet gösterebilmeye uygun ana sözleşmeye sahip olarak Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı bir tarımsal kooperatiflerdir.

5.3.3.5. Sulama Kooperatifleri

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren sulama kooperatiflerinin amacı, tarım kesimindeki yeraltı ve yerüstü sularının etkin bir şekilde çiftçiler tarafından kullanımını sağlamak ve sulama ile ilgili olarak D.S.İ.ve Köy Hizmetleri tarafından yapılan sulama tesislerin bakım ve onarımlarını yapmaktır.

5.3.3.6.Su Ürünleri Kooperatifleri

Deniz sahillerinde, göl ve gölet gibi alanlarda su ürünleri yetiştiriciliği, üretim ve pazarlama amacıyla kurulan ve Tarım Köyişleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren tarım kooperatifleridir.

5.4. Tekirdağ Tarımında Üretici Örgütleri :

Tekirdağ il genelinde tarımsal örgütlenme Çizelge-5.4.1.'de görüldüğü gibi sayısal olarak oldukça önemli görünmekte ise de, nitelik açısından ele almak daha doğru olacaktır. Örgütler, Türkiye'de olduğu gibi çok dağınık; birçok değişik Bakanlığa bağlı; kuruluş ve çalışmaları birçok değişik kanuna dayalı; birlik, kooperatif, meslek kuruluşu vb. değişik kimlikler altında ve birbirlerinden bağımsız olarak faaliyet göstermektedir.

Bunlar arasında öne çıkanlar Tarım Kooperatifleridir. İlde kooperatifleşme oranı **%189,6** ile oldukça önemli düzeydedir. Bu durum üreticilerin birden fazla kooperatife ortak olmalarından kaynaklanmaktadır. Üreticiler Trakya bölgesinde yaygın olarak faaliyette bulunan Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatiflerinin ortağıdır. Bu üreticilerin önemli bir bölümünün aynı zamanda Tarım Kredi Kooperatiflerine ikinci bir kooperatif ortaklığı bulunmaktadır. Ancak, Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının %90'ı, Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi ortaklarının %100'ü ve Tarım Kalkınma Kooperatifleri ortaklarının %50'si kooperatifinin ana sözleşmesi vb. mevzuatını bilmedikleri belirlenmiştir (**Özdemir, 1996**).

Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri, Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri ortaklarının ürünlerini en iyi biçimde değerlendirmek amacıyla bu ürünlerin satışını pazarda değer fiyatında gerçekleştirerek, tüketicilerin ödediği paranın mümkün olduğu kadar fazlasının ortaklarının cebine girmesi için faaliyet göstermektedirler. Bu kooperatifler 1966 yılında Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Trakyabirlik) adı altında üst örgütlenmesini gerçekleştirmiştir. Tekirdağ ilinde Marmara ilçesi hariç diğer ilçelerde mevcuttur. İlin en önemli tarımsal ürünlerinden biri olan ayçiçeğinin alımında ve işlenmesinde önemli bir rol oynayan 8 adet Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifinin 2003 yılı üye sayısı 25.518 'dir.

Tarım sektörünün en etkin organizasyonlarından biri olan Tarım Kredi Kooperatifleri ülke genelinde yaygın olarak örgütlenmişlerdir. Tekirdağ çiftçisine gübre, tohum, alet makine, zirai ilaç gibi çeşitli girdileri kredili şekilde temin yanında nakdi şekilde de kredi veren Tarım Kredi Kooperatiflerinin Tekirdağ'da bölge müdürlüğü mevcut olup 2003 yılı verilerine göre

il genelinde 45 TTK ve 26.685 üyesi vardır. Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği şeklinde üst örgütlenmesi mevcuttur.

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Türkiye'deki tarımsal kooperatifler arasında Kooperatifçilik ilkeleri ve kooperatiflerin aktivitelerine ortakların katılımında en uygun kooperatif tipi olarak dikkat çekmektedir (**Özdemir, 2005**). İlimizdeki tarımsal kalkınma kooperatifleri daha çok süt toplama, akaryakıt bayiliği ve gıda marketleri çalıştırmak şeklinde yoğunlaşmıştır. Tekirdağ'da 89 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflere 7.117 adet ortak kayıtlıdır. Ayrıca, ilde 58 Tarımsal Kalkınma Kooperatifinin ortak bulunduğu Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Üst Birliği bulunmaktadır. Üst Birliğin Merkezi Tekirdağ'da olup Malkara ilçesinde 1 adet şubesi bulunmaktadır.

Çizelge-5.4.1. Tekirdağ'da Tarımsal Üretici Örgütleri

Örgüt Adı	Adet	Ortak Sayısı
Tarım Kredi Kooperatifi	45	26.685
Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi	8	25.518
Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi	1	2.439
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	89	7.117
Sulama Kooperatifi	25	2.165
Su Ürünleri Kooperatifi	7	330
Bağ-Meyve-Sebze Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	1	100
Ziraat Odası	8	48.493
Önder Çiftçiler Derneği	4	1.000
Çiftçiler Birliği	1	
Holstein Damızlık Sığır Yetiştirici Birliği	1	871
Arı Yetiştiricileri Birliği	1	198
Merkez İlçe Tahıl Üreticileri Birliği	1	450
Merkez İlçe Süt Üreticileri Birliği	1	148
Malkara İlçesi Süt Üreticileri Birliği	1	565
Hayrabolu İlçesi Süt Üreticileri Birliği	1	150
Sulama Birliği	3	
Mahalli İdareler Birliği	9	
Köylere Hizmet Götürme Birliği	5	
TOPLAM	212	113.790

Kaynak: Tekirdağ Tarım Raporu(2003b) ve Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları(2004b)

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren sulama kooperatiflerinin amacı, tarım kesimindeki yeraltı ve yerüstü sularının etkin bir şekilde çiftçiler tarafından kullanımını sağlamak ve sulama ile ilgili olarak D.S.İ.ve Köy Hizmetleri tarafından yapılan sulama tesislerin bakım ve onarımlarını yapmaktır. Tekirdağ'da 2003 yılı itibariyle 25 adet sulama kooperatifinin 2.165 ortağı vardır.

Su ürünleri yetiştiriciliği ve pazarlama amacı ile Tekirdağ'da 7 adet kooperatif kurulmuş olup ortak sayısı 330'dir.

Tekirdağ Çiftçiler Birliği 1 Nisan 1990 yılında 1580 sayılı Belediyeler ve 442 sayılı Köy Kanunu gereğince kuruldu. Birliğe üye köy ve belediye sınırları içinde oturan ve geçimini çiftçilikle sağlayan üreticilerin ürünlerinin değerlendirilmesi, pazarlanması, tarımsal girdilerinin temininde yardımcı olunması, üye köylerin sosyal, kültürel, sınai ve ekonomik yönden kalkınmalarının sağlanması, tarım ve hayvancılığın gelişmesinin temini gibi konularda yardımcı olmaktır. Birlik, şu anda üyesi bulunan 56 köyde bulunan 62 toplama merkezi ile süt toplama faaliyetlerinde bulunmaktadır (www.tekirdag.gov.tr).

Alman Tarım Birliği (DLG) ve Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) işbirliği kapsamında pilot bölge olarak seçilen Tekirdağ il sınırları içinde; bilginin çiftçiye aktarılması ve aktarılan bilginin çiftçi koşullarında en kolay şekilde hayata geçirilmesini sağlamak amacıyla 1986 yılında Önder Çiftçi Projesi çalışmaları başlatılmıştır (**Anonim, 2003b**). Bu çalışma grupları 1992 yılında dernekleşerek bu gün Merkez, Çorlu, Malkara ve Muratlı ilçelerinde yaklaşık 1000 üyesine istihdam ettikleri tarım danışmanları vasıtasıyla tarımsal danışmanlık hizmetleri vermektedir.

Kırsal kesimdeki yerleşim birimlerinin sosyal, kültürel, zirai, sınai, ticari, turistik ve diğer altyapı gibi hizmetlerinin görülmesine yönelik amaçla bazı ilçelerde Köylere Hizmet Götürme Birliği kurulmuştur. Birlikler kırsal alanlardaki yerleşim birimlerinin alt yapı sorunlarının çözümüne öncülük ederek hizmet götürmektedir. İl İdaresi, Belediye Kanunu ve Köy Kanunu'nun bazı maddelerine dayanarak hazırlanan tip tüzüğe göre kurulmuş birlikler olup çok amaçlı (üretim, pazarlama, inşaat vb.) görünen, fakat uygulamada genellikle sadece sütün belli bir komisyon karşılığı pazarlaması faaliyetleri bulunmaktadır. Malkara, Hayrabolu, Çerkezköy, Saray ve Marmara Ereğlisi ilçelerinde olmak üzere Tekirdağ ilinde toplam 5 adet Köylere Hizmet Götürme Birliği mevcuttur (www.tekirdag.gov.tr, 2005).

Sulama Birlikleri olarak, Malkara ilçesi Karaidemir Köyü'nde "Karaidemir Su Birliği" sulama amaçlı olarak faaliyette bulunurken, Sarılar Grup Köyleri İçme ve Kullanma Birliği ve Ahmetpaşa İçme ve Kullanma Su Birliği adları iki birlik daha bulunmaktadır.

Damızlık Süt Sığırı ve Yetiştirme Birliği yetiştiricilerin kendi aralarında teşkilatlanarak üstün verimli hayvanların yetiştirilmesi amacı ile gerek yurt içinde yetiştirilen, gerek yurt dışında ithal edilen ve gerekse yerli ırkların genetik potansiyellerinin geliştirilmesi, verimlerinin arttırılması, bunların soy kütüğü verim kayıtlarının tutulması, hayvanlarla ilgili sağlık hizmetlerinin götürülmesi ve sigorta işlemlerinin yapılması, üyelerin eğitimlerinin yapılması, ihtiyaçlarının yurt içi ve yurt dışından tedariki ile üretimin yurt içi ve yurt dışı pazarlaması ve değerlendirilmesi için gerekli tesislerin kurulması, işletilmesi gibi hususların yerine getirilmesi birliğin temel amaçlarındandır.

S.S. Tekirdağ İli Arı Yetiştiricileri Birliği ana sözleşmesi 17.10.2002 tarihinde Türkiye Ticaret Sicil gazetesinde yayınlanarak kuruluşu tamamlanmış olan birlik arı yetiştiriciliği yapan üyelerinin girdilerinin temini ve bal vb. ürünlerin pazarlanması konularında faaliyetlerde bulunmaktadır. 2003 yılı itibariyle birliğin 198 ortağı vardır (**Anonim, 2003a**).

Tekirdağ ilinde, 2004 yılında yürürlüğe giren Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu kapsamında Süt ve Tahıl üreticilerinin kurmuş oldukları 4 Adet üretici birliğinin 1.313 ortağı bulunmaktadır.

S.S. 987 Sayılı Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi(Marmarabirlik) ortalama 10.000 kişiye hitap etmekte olup, aldığı ham zeytinleri en sağlıklı koşullarda işleyerek nihai tüketiciye ulaştırmayı ve üretici-tüketici fiyat dengeleri çerçevesinde üretim yapmayı bölgesinde de üretici fiyat dengelerini sağlayarak bölge halkına faydalı olan bir kuruluştur. Bu kooperatif 25.10.1986 tarihinde kurularak faaliyete geçmiştir. 2001 yılında yapılan anasözleşme değişikliği ile (S.S.) Sınırlı Sorumlu unvanını almıştır. Kooperatifin çalışma sahasında 12 yerleşim birimi olup bunlar; Mürefte, Hoşköy, Şarköy, Güzelköy, Gaziköy, Tepeköy, Çınarlı, Kirazlı, Yukarı Kalamış, Aşağı Kalamış, Eriklice ve İğdebağları köyleridir. Kayıtlı ortak sayısı 2.439'dur(**www.marmarabirlik.com.tr, 2005**).

Tekirdağ bağcılığında doğrudan ilişkili tek üretici örgütü olarak kabul edilebilecek örgüt, **Bağ-Meyve-Sebze Üretim ve Pazarlama Kooperatifi**'dir. Bu kooperatif üzüm üreticilerin özellikle üzüm yetiştiriciliğinde teknik bilgi desteği sağlamak ve üzümlerin etkili bir şekilde değerlendirilmesi amacıyla kurulmuştur. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak Merkez İlçede faaliyet göstermektedir. Faaliyetleri özellikle şaraplık üzüm yetiştiriciliği ve pazarlama konularında yoğunlaşmıştır. 1995 yılında kurulan kooperatif zamanla içerisinde İl Özel İdaresi destekli amerikan asma fidanı ile yeni bağlar tesis ederek ortaklarına faaliyetlerinde yardımcı olmuştur. Kooperatif ortakları için zaman zaman teknik konularda eğitimler düzenlemektedir. Kooperatifin 2004 yılı itibariyle 100 ortağı bulunmaktadır. Ancak bu kooperatifin çalışma alanı Merkez İlçe ile sınırlıdır.

Şarköy İlçesi, Çınarlı Köyü'nde bağcılık yapan üreticilerin yetiştirdikleri üzümü şaraba işleyerek değerlendirmek için 1997 yılında kurmuş oldukları bir anonim şirkettir. Ortak kabulünü sadece Çınarlı köyü ile sınırlı tutarken çevre yerleşim birimlerinden üzüm alımı yapmaktadır. 140 ortağı bulunmaktadır.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI :

6.1. Üreticiler İle İlgili Genel Bilgiler :

Araştırma kapsamına alınan 128 üreticinin yaş, eğitim, meslek ve ailedeki birey sayısı açısından dağılımı Çizelge-6.1.1.'de gösterilmiştir.

Çizelge-6.1.1. İşletmecilerin Yaş, Meslek, Eğitim Durumu ve Ailedeki Birey Sayıları

Yaş Dağılımı		Eğitim Durumu	
Yaş	%	Öğrenim Durumu	%
24-40	9,4	Okuryazar Olmayan	0,8
41-50	16,4	Okuryazar	11,7
51-60	33,6	İlkokul	81,3
61-70	25,8	Ortaokul	4,6
71+	14,8	Lise	1,6
Toplam	100,0	Toplam	100,0
Ortalama	58,0	Ailedeki Birey Sayısı	
Minimum	24,0	Birey Sayısı	%
Maksimum	77,0	0-2	18,80
Meslek Dağılımı		3-4	46,00
Meslek	%	5-6	31,30
Çiftçi	94,5	7+	3,90
Esnaf	0,0	Toplam	100,00
Emekli	3,1	Ortalama	4,00
Diğer	2,3	Minimum	1,00
Toplam	100,0	Maksimum	11,00

Üreticilerin yaşları 24-77 arasında değişmekle beraber ortalama yaş 58 olarak hesaplanmış ve en fazla üreticinin bulunduğu grup %33,6 ile 51-60 yaş grubu olmuştur. İşletmecilerin %81,3'ü İlkokul mezunu, %94,5'inin mesleği çiftçi, ailelerindeki ortalama birey sayısı 4 bireydir(Çizelge-6.1.1.).

6.2. Üreticilerin Bağcılık ve Diğer Tarımsal Faaliyetleri ile İlgili Bilgileri :

Üreticilerin yaklaşık %77'si diğer tarımsal faaliyetler ile birlikte bağcılık yaparken, %14'ü sadece bağcılık yapmaktadır. Sadece bağcılık yapan üreticilerin oranı düşük sayılabilecek bir oranda görülmesine rağmen, bir çok işletmede bağcılığın yanında (hatta aynı parselde karışık olarak) zeytin yetiştiriciliği yer almaktadır. Bu durumda işletmelerin önemli bir bölümünde bağ ve zeytin yetiştiriciliği dışında faaliyet konusu bulunmamaktadır.

Ankete katılan üreticilerin bağcılık gelirlerinin toplam gelirleri içerisindeki payına bakıldığında üreticilerin yarısına yakını (%49,6) toplam gelirlerinin yarısından fazlasını bağcılık faaliyetlerinden elde etmektedir (Çizelge-6.2.1.).

Çizelge-6.2.1. İşletmecinin Faaliyet Konusu ve Bağcılık Gelirlerinin Payı

Hangi Tarımsal Faaliyetlerde Bulunmaktasınız?	Oran(%)
Sadece Bağcılık Yapmaktayım	14,1
Bağcılıkla Birlikte Diğer Tarımsal Faaliyetlerde Bulunmaktayım	77,3
Farklı Meslek Sahibi Olup Sadece Bağcılık Yapmaktayım	3,1
Farklı Meslek Sahibi Olup Bağcılıkla Birlikte Çiftçilik Yapmaktayım	5,5
Toplam	100,0
Yıllık Bağcılık Gelirinizin Toplam Gelirinizdeki Oranı Nedir?	Oran(%)
Azami %10	17,3
%11-25	19,7
%26-50	13,4
%51+	49,6
Toplam	100,0

Üreticilere bağcılığa başlamalarında hangi faktörlerin etkili olduğu sorulmuş olup; sırasıyla alternatif geçim kaynaklarının sınırlı olması, bağcılığı kazançlı olarak görmeleri ve ailelerinden gelen bir uğraş olması etkili faktörler olarak öne çıkmıştır (Çizelge-6.2.2.). Bu faktörlerin işletme gruplarına göre farklı olup olmadıkları varyans analizi ile test edilmiş olup sadece bağcılığı kazançlı olarak görenler %5 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Beş dekar ve üzerinde bağ alanına sahip işletmeler bağcılığı I.(0,01-2,00 da) ve II.(2,01-5,00da) grup işletmelere göre daha kazançlı olarak gördüklerinden dolayı bağcılığa başlamışlardır.

Çizelge-6.2.2. Üreticilerin Bağcılığa Başlamasında Etkili Faktörler

Faktörler	Ortalama	% 95 Güven Aralığı	
		Alt Sınır	Üst Sınır
Alternatif geçim kaynaklarının sınırlı olması	1,10	1,05	1,16
Bağcılığı kazançlı olarak görmeleri	1,31	1,23	1,39
Ailelerinden gelen bir uğraş olması	1,38	1,29	1,46

Ölçek

Kesinlikle Etkili Etkili Etkili Değil Kesinlikle Etkili Değil

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____

Üreticilerin bağıcılıktaki ortalama deneyimleri 35 yıldır (Çizelge-6.2.3.). Bu oldukça yüksek bir deneyim olup, yetiştiricilik faaliyetlerini olumlu olarak etkileyebilmektedir.

Çizelge-6.2.3. Üreticilerin Bağıcılıktaki Deneyimleri

Yıl	%
0-5	0,8
6-10	3,1
11-20	10,9
21-40	68,0
40+	17,2
Ortalama	35,0
Minimum	5,0
Maksimum	50,0

6.3. İşletmeler İle İlgili Bilgiler :

İşletmelerin ortalama büyüklüğü 41,8da olup, işletme büyüklükleri 4-380 da arasında değişmektedir. İşletmelerin %48'i 11-30 da arasındadır. İşletmelerdeki ortalama bağ alanı 13,4 da ve en büyük grup %36,7 ile işletmesinde 11-20 da bağ bulunduran işletmelerdir. İşletmelerde toplam tarım alanı içerisinde bağ alanlarının payı incelendiğinde, toplam tarım alanının ortalama %48,5'ini bağ alanlarının oluşturduğu anlaşılmaktadır(Çizelge-6.3.1.).

Çizelge-6.3.1. İşletmelerde Toplam Tarım ve Bağ Alanları ile Bağ Alanlarının Toplam İşletme İçindeki Payı

İşletme Büyüklüğü		Bağ Alanı		Bağ Alanı/İşletme Büyüklüğü	
Gruplar(Da)	Oran(%)	Gruplar(Da)	Oran(%)	Gruplar	Oran(%)
0,1-10,0	7,90	0,1-2,0	25,8	Azami%25	33,0
10,1-30,0	48,00	2,1-10,0	20,3	%26-50	20,3
30,1-50,0	22,10	11,1-20,0	36,7	%51-75	21,0
50,1-100,0	17,30	20,1-50,0	17,2	%76-100	25,7
100,0+	4,70	Toplam	100,0	Toplam	100,0
Toplam	100,00	Ortalama(da)	13,4	Ortalama	48,5
Ortalama(da)	41,80	Minimum(da)	0,5		
Minimum(da)	4,00	Maksimum(da)	48,0		
Maksimum(da)	380,00				

İşletmelerde bulunan toplam bağ alanı 1715,2 da ve toplam parsel sayısı 472 adettir. Bağ alanı bakımından ortalama işletme büyüklüğü 13,4 da ve ortalama parsel büyüklüğü 3,63 da'dır. İşletmelerin parsel sayıları 1-12 adet arasında değişmekte, ortalama parsel sayısı 3,69

adet, 0-2 adet arasında parseli bulunan işletmeler en büyük(%46,9)grubu oluşturmakta ve ortalama bağ yaşı 20,93'tür(Çizelge-6.3.2.).

Çizelge-6.3.2. Parsellerle İlgili Bilgiler ve Parsele Adedine Göre Çeşitlerin Dağılımı

Top. Bağ Alanı(da)	1715,20	ÇEŞİTLER	%
Top. Parsel Sayısı(Adet)	472,00	Yapıncak	21,2
Ort. İşletme Büyüklüğü(da)	13,40	Semillion	28,0
Ort. Parsel Büyüklüğü(da)	3,63	Cinsaut	20,3
Bir İşletmede Ort. Parsel Sayısı	3,69	Gamay	6,6
Min. Parsel Sayısı(Adet)	1,00	Clairette	0,4
Max. Parsel Sayısı(Adet)	12,00	Cabernet Sauvignon	0,4
Ort. Bağ Yaşı	20,93	Cardinal	6,1
Min. Bağ Yaşı	1,00	Alphonse Lavallee	5,5
Max. Bağ Yaşı	55,00	Hamburg Misketi	0,2
Parsellerin Dağılımı	%	Çavuş	0,4
0-2 Parselli İşletmeler	46,90	Bornova Misketi	0,4
3-4 Parselli İşletmeler	27,30	Diğer (Şaraplık)	1,8
5-6 Parselli İşletmeler	11,00	Amerikan Asma Anacı	0,6
7+ Parselli İşletmeler	14,80	Karışık	8,1
Toplam	100,00	TOPLAM	100,0

Ayrıca parsellerin %98,3'ü öz mülk olarak işlenmekte ve kiracılık-ortakçılık ile işlenen parsel oranı %1,7'dir. Anket yapılan üreticilerin bağlarının %98,9'u goble terbiye şekli verilerek telsiz olup, telli terbiye şekli(%1,1) verilen bağlarda destek sistemi demir direk ve galvanizli tel kullanarak oluşturulmuştur. Goble terbiye şeklinin tercih edilmesinde; ucuza mal olması, atalarından bu şekilde görmeleri ve arazilerin mekanizasyona elverişli olmaması gibi nedenler etkili olmaktadır. Bu faktörlerin gruplar arasında farklı olup olmadıklarını belirlemek için yapılan varyans analizi sonucunda, arazilerin meyilli olması nedeniyle mekanizasyonun yapılamaması %1 önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Arazilerin meyilli olmasının getirdiği dezavantaj, bağ alanı 10 dekardan büyük olan işletmelerde diğer işletmelere göre daha fazla goble terbiye şeklini tercih nedeni olmuştur. İşletmelerdeki parsellerin %78,7'si şaraplık, %12,6'sı sofralık, %8,1'i karışık çeşitlerdir. Şaraplık çeşitlerin ise %63'ü beyaz çeşitlerden tesis edilmiş parsellerden oluşmaktadır. Amerikan asma fidanı olan parsellerin oranı ise % 0,6'dır.

İşletmelerin%83,7'sinde tamamen aile işgücü kullanılırken, işletmelerin %16,4'ü değişik düzeylerde özellikle budama, aşılama gibi nitelik gerektiren işlerde yabancı işgücü kullanılmaktadır (Çizelge-6.3.3.).

Çizelge-6.3.3. Bağcılık İşletmelerinde İşgücü Kullanımı Dağılımı

Kullanım Oranı(%)	Aile İşgücü(%)	Yabancı Geçici İşgücü(%)
100	83,7	14,3
90	3,9	0,0
75	3,1	19,0
50	3,9	23,8
25	3,1	19,1
10	0,0	23,8
0	2,3	0,0
TOPLAM	100,0	100,0

Parsellerin tamamı amerikan asma anacı dikimi ve aşı kalınlığına gelince yarma aşı kullanarak aşılama şeklinde tesis edilmiştir. Amerikan asma anacı ile tesis şekli tercihinde etkili faktörler; aşılu fidanların kolay bulunamaması, Amerikan asma fidanının ucuz olması, daha kuvvetli gelişme göstermeleri, aşısını üreticinin kolaylıkla yapabilmesidir. Bu faktörlerin gruplara göre farklı olup olmadıklarını belirlemek için yapılan varyans analizinde Amerikan asma fidanının ucuz olması %5 önem düzeyinde önemli bulunmuştur. Bu durum III., I. ve IV. gruptaki işletmeler için daha fazla etkili faktör olarak belirlenmiştir.

Kaliteli sofralık veya şaraplık üzüm yetiştiriciliğinde toprak işleme, gübreleme, yabancı ot, hastalık ve zararlılarla mücadele, budama vb. kültürel uygulamaların zamanında ve uygun şekilde yapılması büyük önem arz etmektedir. Anket yapılan işletmelerde bu uygulamalardan kış ve yaz budamalarının kısmen uygun olarak yapıldığı belirlenirken, diğer uygulamaları ismine doğru olarak yapan üreticilerin çok az olduğu görülmüştür. Bu uygulamalarda üreticilerin önemli sayılabilecek yetersizlikleri bulunmaktadır. Ayrıca üreticilerin %97'si toprak tahlili yaptırmamaktadır.

6.4. Ürünü İşleme, Değerlendirme ve Pazarlama ile İlgili Bilgiler :

İşletmelerde üzümün büyük bir kısmı pazarlanarak değerlendirilmekte olup, sadece aile tüketimine yönelik olarak üretim yapan işletmelerin oranı %10,9'dur. Şaraplık üzüm çeşitlerinde yaygın pazarlama şekli aracısız olarak özel sektör şarap işletmelerine satış(%72,8) şeklindedir. Toptancı haline götürüp satış yapan işletmelerin oranı %8,7 olup bu işletmeler sofralık üzüm üreten işletmelerdir. İşletmelerde soğuk hava deposunda muhafaza yok denecek kadar azdır. Zaten ilçede bu amaçla kurulmuş soğuk hava deposu bulunmamaktadır(Çizelge-6.4.1.). Üzümü pazarladıkları kişi ve kurumlardan avans kullanan üreticilerin oranı %18'dir.

Sofralık üzüm üreticileri üzümün pazarlanmasında genellikle bir sorun ile karşılaşmazken, şaraplık üzümlerin pazarlanmasında üreticiler özellikle son yıllarda beyaz şaraplık üzümlerin fiyatlarının düşük olmasından ve alıcıların üzüm çeşitlerinde seçici davranmalarından yakındıkları görülmüştür. Şaraplık üzüm üreticileri tercihen şaraplık siyah üzümleri daha kolay ve daha iyi fiyatla pazarlamaktadırlar.

Çizelge-6.4.1. Üzümün İşlenmesi, Değerlendirilmesi ve Pazarlanması

Değerlendirme Şekli	Oran(%)
Tamamını satıyorum.	51,5
Ailenin taze tüketimi dışında kalanını satıyorum.	18,8
Aile için taze tüketim, pekmez, şarap,sirke, bulama vb. yapımından kalanını satıyorum.	18,8
Tamamını kendi ihtiyacımız için kullanıyorum.	10,9
TOPLAM	100,0
Pazarlama Şekli	%
Yerel pazarlarda perakende olarak kendim satıyorum.	1,8
Özel sektöre satıyorum.	72,8
Toptancı haline kendi imkanlarımla götürüp komisyonculara veriyorum.	8,7
Yerel toplayıcılara satıyorum.	0,9
Karışık(Yere pazarlar+Özel sektör)	15,8
TOPLAM	100,0
Soğuk Hava Deposu Kullanımı	%
Evet,	0,8
Hayır	99,2
TOPLAM	100,0

6.5. Girdi Temini İle İlgili Bilgiler :

Üreticilerin %88,7 'si işgücü temini ile ilgili bir sorun olmadığını belirtirken, %6'sı işgücü ücretlerini pahalı, %5,3'ü ise kalifiye işgücü bulamadığını belirtmiştir. Gübre; %36,1 oranında Marmarabirlik (Mürefte Zeytin Tarım Satış Koop.), %36,1 Özel sektör bayileri, %18,6 TTK(Tarım Kredi Koop.) ve %9,2 oranında Ziraat Odasından sağlanmaktadır. İlaç ise %39,1oran ile en fazla Ziraat Odasından temin edilmektedir. Ambalaj malzemesi ve alet-ekipman tamamen özel sektörden temin edilmektedir. Kredi kullanan üreticilerin oranı %0,8 olup sadece Ziraat Bankası'ndan temin edilmektedir(Çizelge-6.5.1.). Üreticiler kredi temini dışında diğer girdilerin temininde bir sorun olmadığını belirtirlerken bazı kimyasal ilaçların kalitesizliğini belirten üreticilerin oranı %7,8'dir. Gübrenin %55,7'si peşin, %26,8'i kredili ve %17,3'ü ürüne mahsup avans olarak temin edilirken, İlacın 77,4'ü peşin, %2,3'ü kredili ve %20,3'ü ürüne mahsup avans olarak temin edilmektedir. Gübre ve ilaç temininde ürüne

mahsup ödeme bu girdilerin Marmarabirlik'ten alınmasından kaynaklanmakta olup zeytine mahsup olarak ödenmektedir.

Çizelge-6.5.1. Girdi Temin Edilen Kuruluşlar

Gübre	%
Marmarabirlik	36,1
Tar. Kredi Koop.	36,1
Ziraat Odası	18,6
Özel Sektör	9,2
Toplam	100,0
İlaç	%
Marmarabirlik	21,9
Tarım Kredi Koop.	12,5
Ziraat Odası	39,1
Özel Sektör	26,5
Toplam	100,0

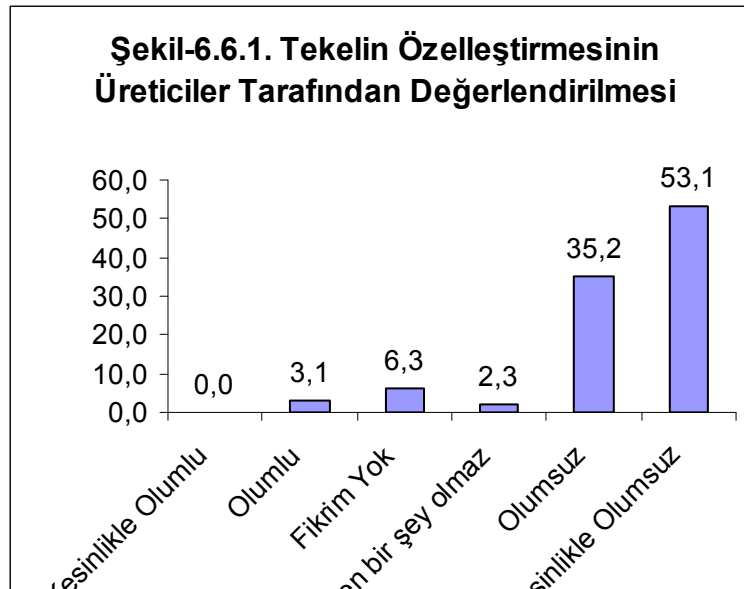
6.6. Üreticilerin Bağcılık ve Şarapçılık Sektörü İle İlgili Değerlendirmeleri :

Üreticilerin büyük bir bölümü(%80,5) bağcılık ve şarapçılık ile ilgili gelişmelerden düzenli olarak haberdar olmamaktadır(Çizelge-6.6.1.).

Çizelge-6.6.1. Bağcılık Ve Şarapçılık Dünyası İle İlgili Gelişme Ve Haberlerden Düzenli Olarak Haberdar Oluyor Musunuz ?

	Oran(%)
Evet	3,9
Hayır	80,5
Kısmen	15,6

Üreticilere Tekelin içki fabrikalarının özelleştirilmesinin faaliyetlerini nasıl etkilediği sorulmuştur. Üreticilerin %85,3'ü olumsuz etkilediğini belirtmiştir(Şekil-6.6.1.).



Üreticilerin bulundukları bölge bağcılığı hakkında yaptıkları değerlendirmede yeni dikilen bağların genellikle siyah şaraplık çeşitler olduğu ve beyaz şaraplık çeşitlerin fiyatlarının çok düşük kaldığı belirtilmiştir. Bölge bağcılığı için daha sonra önemli gelişmeler olarak; beyaz şaraplık çeşitlerin siyah şaraplık çeşitlere çevrilmesi, sofralık çeşitlerin dikilmesi ve beyaz şaraplık çeşitlerin sofralık çeşitlere çevrilmesi olmaktadır(Çizelge-6.6.2.).

Çizelge-6.6.2. Köyünüz, Bölgeniz ve Ülkemiz Bağcılığı ve Şarapçılığı İle İlgili Görüşleriniz Nelerdir ?

Görüşler	Ortalama	% 95 Güven Aralığı	
		Alt Sınır	Üst Sınır
Yeni dikilen bağlar genellikle sofralık üzüm çeşitleri olmaktadır.	1,80	1,57	2,02
Yeni dikilen bağlar genellikle şaraplık üzüm çeşitleri olmaktadır.	1,47	1,30	1,63
Sofralık çeşitler beyaz şaraplık çeşitlere dönüştürülmektedir.	4,21	4,06	4,37
Sofralık çeşitler siyah şaraplık çeşitlere dönüştürülmektedir.	3,00	2,75	3,25
Beyaz şaraplık çeşitlerin bulunduğu bağlar sofralık çeşitlere dönüştürülmektedir.	2,11	1,94	2,29
Beyaz şaraplık çeşitlerin bulunduğu bağlar siyah şaraplık çeşitlere dönüştürülmektedir.	1,75	1,62	1,88
Siyah şaraplık çeşitlerin bulunduğu bağlar sofralık çeşitlere dönüştürülmektedir.	4,00	3,77	4,23
Siyah şaraplık çeşitlerin bulunduğu bağlar beyaz şaraplık çeşitlere dönüştürülmektedir.	4,42	4,28	4,55
Üzümlerin kalitesi yükselmektedir.	2,12	2,00	2,39
Üzümlerin kalitesi düşmektedir.	3,05	2,84	3,26
Sofralık üzüm fiyatları düşüktür.	4,00	3,88	4,12
Siyah şaraplık üzüm fiyatları düşüktür.	4,10	3,94	4,26
Beyaz şaraplık üzüm fiyatları düşüktür.	1,14	1,05	1,22
Yeni dikilen bağlar siyah şaraplık çeşitler olmaktadır.	1,10	1,02	1,18
Yeni bağ dikilmektedir.	1,29	1,29	1,42

ÖLÇEK

Kesinlikle Evet Evet Fikrim Yok Hayır Kesinlikle Hayır

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

Üreticilere “Bağcılığa devam etmeyi düşünüyor musunuz? “ şeklinde yöneltilen soruya cevapları Çizelge-6.6.3.’te verilmektedir. Üreticilerin %72,7’si devam edeceğini, %13,3’ü devam etmek istemediğini, %7,0’si zorunlu olarak devam edeceğini ve %7,0’si de kararsız olduğunu belirtmiştir. Bağcılığa devam etmek istemeyenler bağlarını söküp zeytin yetiştiriciliği faaliyetinde bulunacağını belirtmektedirler. Yapılan Khi kare testine göre gruplar arasında bağcılığa devam etmek ya da etmemek konusunda düşünce farklılığı olmadığı anlaşılmıştır.

Çizelge-6.6.3. Bağcılığa Devam Etmeyi Düşünüyor musunuz?

	Ortalama Oran(%)
Kesinlikle Evet	27,3
Evet	45,4
Kararsız	7,0
Hayır	11,7
Kesinlikle Hayır	1,6
Zorunlu olarak	7,0
Toplam	100,0

6.7. Üretici Örgütlenmeleri Varlığı ve Tanınma Düzeyi :

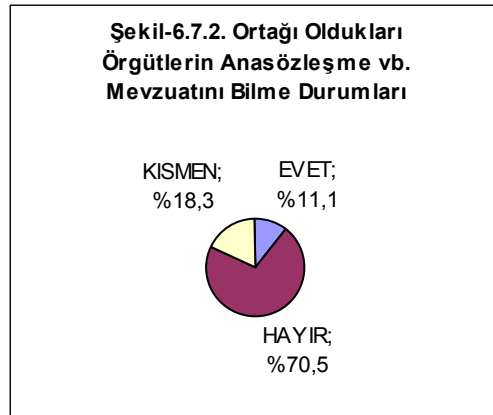
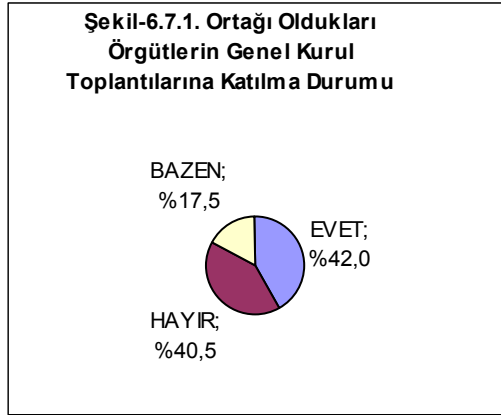
İlçe Merkezinde 1 adet Ziraat Odası, Şarköy, Mürefte ve Hoşköy’de olmak üzere 3 Adet Tarım Kredi Kooperatifi, yine ilçe merkezinde 1 adet Trakyabirlik(Şarköy Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifi), 1 adet Marmarabirlik(Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi), 9 adet Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 3 adet Su Ürünleri Kooperatifi ve 1 Adet Çınarlı Bağcılık ve Şarapçılık A.Ş. bulunmaktadır. Çınarlı Bağcılık ve Şarapçılık A.Ş., Çınarlı Köyü’nde bağcılık yapan üreticilerin yetiştirdikleri üzümü şaraba işleyerek değerlendirmek için 1997 yılında kurmuş oldukları bir anonim şirkettir.Ortak kabulünü sadece Çınarlı köyü ile sınırlı tutarken çevre yerleşim birimlerinden de üzüm alımı yapmaktadır. 140 ortağı bulunmaktadır.

Üreticilerin tamamı Ziraat Odası ve Tarım Kredi Kooperatiflerini tanımaktadır. Diğer örgütler arasında tanınma düzeyi yüksek olan örgütler sırasıyla Marmarabirlik, Çınarlı A.Ş., ve Trakyabirlik’tir. Anket yapılan üreticiler arasında Ziraat Odası en fazla (%96,9) üyeye sahip olan örgüt olurken, daha sonra sırasıyla Tarım Kredi Kooperatifleri, Marmarabirlik ve Trakyabirlik gelmektedir. Ziraat Odası en çok üyeye sahip olmasına karşılık, hizmetlerinden memnun olanların oranı %21,1 ile en düşük örgüttür. Üreticilerin hizmetlerinden en fazla memnun olduğu örgüt Marmarabirliktir(Çizelge-6.7.1.). Bu durumun en önemli nedeni, özellikle ilaç fiyatlarının pahalı olmasıdır.

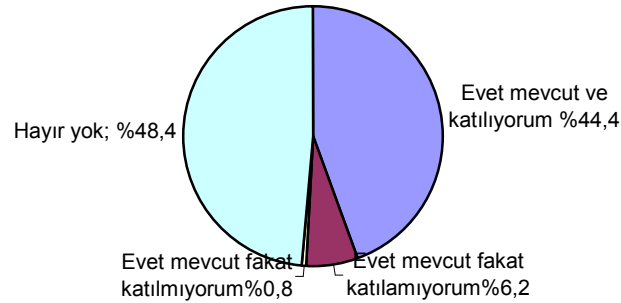
Çizelge-6.7. Üreticilerin Ortağı Oldukları Üretici Örgütleri ve Değerlendirmeleri

Üretici Örgütü	Tanıyorum	Ortağıyım	Hizmetlerinden Memnunum		
			Evet	Hayır	Fikrim Yok
Ziraat Odası	100,0	96,9	21,1	68,0	10,9
Tarım Kredi Kooperatifleri	100,0	59,2	31,7	19,5	48,8
Trakyabirlik(Yağ. Toh.Koop.)	64,4	45,0	47,5	0,0	52,5
Pancar Koop.	0,8	0,0	0,0	0,0	100,0
Hizmet Birliği	2,3	0,0	0,0	0,0	100,0
Damızlık Hay. Yetiş. Bir.	3,1	1,6	66,7	0,0	33,7
Tar.Kalk. veya Sulama Koop.	14,8	8,6	68,8	0,0	31,2
Marmarabirlik	87,5	46,9	88,5	3,8	7,7
Çınarlı A.Ş.	87,5	2,3	87,5	0,0	12,5

Üreticilerin %42'si ortağı oldukları örgütlerin genel kurul toplantılarına sürekli olarak, %17,5'i bazı yıllar katılırken %40,5'i hiç katılmamaktadırlar(Şekil-6.7.1.), ayrıca %70,5'i ortağı oldukları bu örgütlerin ana sözleşme, tüzük, vb. mevzuatını bilmemektedirler(Şekil-6.7.2.). Üreticilerin %48,4'ü bu örgütlerin mesleki eğitim çalışması bulunmadığını ve bu yüzden katılamadıklarını belirtirken, %44,4'ü özellikle Marmarabirlik tarafından verilen zeytin ile ilgili eğitim çalışmalarına katılmaktadırlar.



Şekil-6.7.3. Ortağı Oldukları Örgütlerin Eğitim Çalışmalarına Katılma Durumu



Üreticilere yerleşim biriminizde imece vb. çalışmalara katılıp katılmadıkları sorulmuş olup, üreticilerin % 73,8'i bu şekilde yardımlaşma ve dayanışma ile yapılan çalışmalara katıldıklarını ve bu şekilde son 10 yıl içerisinde okul, cami, köy konağı yapıların yapıldığını, yol yapımında ve su getirilmesinde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

6.8. Üreticilerin Örgütlenme Olanakları :

Anket yapılan üreticilere “Tarımsal üretici örgütleri deyiminden hangi örgütler anlaşılmaktadır?” sorusu yöneltilmiştir. Üreticilerin %60,2’si tarımsal kooperatifleri anladığını belirtmişlerdir(Çizelge-6.8.1.).

Çizelge-6.8.1. Tarımsal Üretici Örgütleri Denince Anlaşılan Örgütler

Örgüt Adı	%
Tarım ile İlgili Dernekler ve Vakıflar,	0,0
Tarımsal Kooperatifler,	60,2
Tarımsal Birlikler,	1,6
Ziraat Odaları,	3,1
Hepsi,	13,3
Anonim Şirket	0,8
Tarımsal Kooperatifler + Ziraat Odaları	3,1
Tarımsal Kooperatifler + A.Ş.	2,3
Tarımsal Birlikler + Ziraat Odaları	1,6
Tarımsal Kooperatifler + Tarımsal Birlikler+Ziraat Odaları	2,3
Fikrim Yok	11,7
Toplam	100,0

Üreticilere, “Bağcılık ve/veya şarapçılık konusunda yörenizde nasıl bir örgüt kurulması uygun olur?” şeklinde yöneltilen sorunun ölçeklendirilmiş cevapları incelendiğinde, Bağcılık Kooperatifine kesinlikle evete yakın, Bağcılık Birliğine ve Bağcılık Şarapçılık Kooperatifine Evet cevapları verildiği söylenebilir(Çizelge-6.8.2.). Yapılan varyans analizinde gruplar arasında Bağcılık Birliği kurulmasının daha uygun olabileceği konusunda %1 önem düzeyinde bir farklılık anlamlı bulunmuş olup, 10 dekadardan büyük işletmeler için Bağcılık birliğinin kurulması diğer gruptaki işletmelere göre daha uygun bulunduğu anlaşılmaktadır.

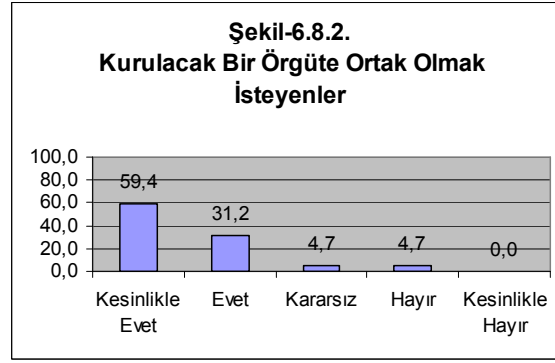
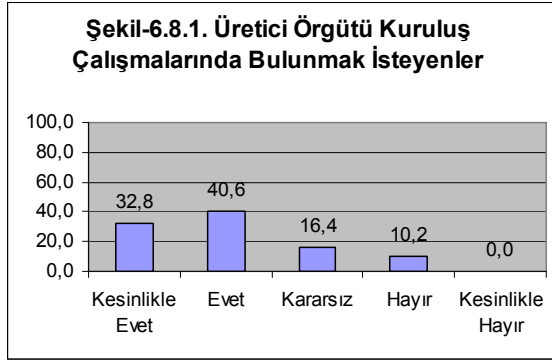
Çizelge-6.8.2. Bağcılık ve /veya Şarapçılık Konusunda Sizce Nasıl Bir Örgüt Kurulması Uygun Olur?

Görüşler	Ortalama	%95 Güven Aralığı	
		Alt Sınır	Üst Sınır
Ziraat Odası	3,67	3,53	3,80
Bağcılık Kooperatifi	1,41	1,28	1,54
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	2,23	2,04	2,41
Bağcılık ve Şarapçılık Kooperatifi	1,90	1,73	2,07
Bağcılık Birliği	1,58	1,45	1,72
Bağcılık ve Şarapçılık Birliği	2,06	1,92	2,21
Bağcılar Vakfı	3,60	3,44	3,76
Bağcılar Derneği	3,29	3,07	3,50
Bağcılık ve/veya Şarapçılık Anonim Şirketi	3,22	3,08	3,37

ÖLÇEK

Kesinlikle Evet Evet Fikrim Yok Hayır Kesinlikle Hayır
1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

Üreticilerin %73,4’ü Bağcılık ve/veya Şarapçılık konusunda faaliyet gösteren bir üretici örgütü kuruluş çalışmalarına katılabileceğini, üreticilerin %90,6’sı ise kurulmuş böyle bir örgüte üye olabileceğini belirtmektedirler(Şekil 6.8.2- 6.8.2.). Yapılan Khi kare testinde işletme grupları ile hem örgüt kuruluş çalışmalarında bulunma isteği ve hem de kurulmuş bir örgüte üye olma isteği bakımından anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Meslek, yaş, eğitim düzeyi ile gerek bir örgüt kuruluş çalışmalarında bulunma ve gerekse kurulmuş bir örgüte ortak olma isteği arasında da bir anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.



Üreticilerin kooperatifçiliğin tanımını bilme düzeylerini belirlemek için yapılan tanımlar sorulmuş olup, %33,6'sı kooperatifçiliğin tanımını doğru olarak bilmekte oldukları anlaşılmıştır(Çizelge-6.8.3.). Yapılan Khi kare testi ile üreticilerin kooperatifçiliğin tanımını bilme düzeyi ile işletme grupları, yaş ve eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çizelge-6.8.3. Kooperatifçiliğin Tanımı Sizce Aşağıdakilerden Hangisidir ?

Seçenekler	%
Belli bir ekonomik amacı gerçekleştirmek için ortakların bir araya gelip kurdukları ve yönettikleri kuruluş,	33,6
Devletin kurduğu, yönetimine müdahale ettiği ve denetlediği ekonomik kuruluş,	5,5
Ortaklarca kurulan, devletçe yönetilen bir kuruluş,	10,9
Ortakların sermayelerine göre yönetiminde söz sahibi olduğu ve kardan pay aldıkları bir kuruluş,	37,5
Fikrim Yok	12,5
Toplam	100,0

Üreticiler, bölgede kurulabilecek bir üretici örgütünün ürünlerin daha etkin bir şekilde pazarlanması ve işlenmesi konularında kesinlikle etkili olabileceğini belirtmektedirler. Ayrıca; bağcılıkta uygun yetiştirme tekniklerinin benimsenmesi, sektördeki devlet desteklerinden faydalanılması, avans kullanımı, ürünlerin sigortalanması ve ürünlerin muhafazası için bir soğuk hava tesisi yapılması konularında etkili olabileceği görüşlerini taşımaktadırlar(Çizelge-6.8.4.). Üreticiler, kurulacak bir örgütün özellikle üzümün pazarlanmasında, girdi temininde, üzümün pekmez, şıra, şarap gibi ürünlere işlenerek daha iyi değerlendirmesinde ve sektördeki devlet destek ve yardımlarından yararlanabilmede kesinlikle etkili olabileceğini belirtmişlerdir. Yapılan varyans analizinde sektördeki devlet destek ve yardımlarından faydalanabilme ve ürünlerin sigortalanmasında etkili olabileceği konularında gruplar arasında %5 önem düzeyinde istatistiki bir farklılık bulunmuştur. Devletin destek ve yardımlarından faydalanabilme, bağ alanı 5 dekarıdan büyük işletmeler

için, ürünlerin sigortalanması ise sadece 10 dekardan büyük işletmeler için daha önemli olmaktadır.

Çizelge-6.8.4. Kurulacak Bir Örgütün Aşağıdaki Konuların Hangilerinde Etkili Olabileceğine İnanıyorsunuz?

Faaliyet Konuları	Ortalama	% 95 Güven Aralığı	
		Alt Sınır	Üst Sınır
Ürünlerimizin pekmez, şıra, şarap, vb., ürünlere işlenerek daha iyi değerlendirilmesine,	1,41	1,32	1,50
Ürünlerimizin gerek taze ve gerekse işlenmiş olarak daha etkili olarak pazarlanmasına,	1,11	1,05	1,17
Özellikle sofralık üzümün tesis edilecek soğuk hava deposu ile daha iyi fiyata pazarlanmasına,	1,96	1,79	2,13
İstihdam edilecek teknik personel ile yetiştirme tekniği, zirai mücadele, vb., işlemlerinin daha uygun yapılması ile ürünlerimizde verim ve kalitenin artırılması,	1,57	1,48	1,66
Bağcılık ve şarapçılık sektöründe yetiştiricilik, işleme, pazarlama, ihracat olanaklarının iyileştirilmesi vb. konulardaki gelişmelerden haberdar olmak, bu konularda eğitim almak,	2,03	1,94	2,13
Üretim, değerlendirme ve pazarlama stratejileri geliştirilmesi,	2,20	2,11	2,29
Sektördeki devlet destek ve yardımlarından yararlanmak,	1,59	1,49	1,68
Ürünlerimizi sigortalayabilmek,	1,88	1,81	1,96
Avans verilmesi	1,73	1,57	1,88
Girdi Temini	1,22	1,11	1,34

ÖLÇEK

Kesinlikle Evet Evet Fikrim Yok Hayır Kesinlik Hayır

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

6. SONUÇ VE ÖNERİLER :

Çalışmada elde edilen verileri özet olarak vermek ve bu verileri bölgede geçmiş yıllarda yapılan çalışmaların bulguları ile tartışmak faydalı olacaktır. Bu tartışma, özellikle bağıcılığın gelişimi ve sorunların netlik kazanması bakımından önem kazanmaktadır.

Şarköy İlçesinde 128 işletmede yürütülen anket çalışması verilerine göre, işletmecilerin %90,6'sı 40 yaşın üzerinde ve ortalama yaş 58'dir. Aynı bölgede Osmanlıoğlu ve arkadaşları 1983 yılında yaptıkları araştırma çalışmasında ortalama yaşı 48 ve Trakya Bölgesinde Delice (1996) 52,46 olarak bulunmuş olmaları Şarköy'de bağıcılığın giderek daha yaşlı üreticiler tarafından yapılmakta olduğunu göstermektedir. İşletmecilerin ailelerindeki ortalama birey sayısı ise 4'tür. İşletmecilerin eğitim durumları Delice 'nin bulgularına (%77,69) paralel olarak ilkokul mezunlarının oranı %81,3'tür. İşletmecilerin bağıcılıktaki deneyimleri ortalama 35 yıl olup yüksek bir düzeydedir.

Üreticilerin bağıcılığa başlamasında Alternatif geçim kaynaklarının sınırlı olması, bağıcılığı kazançlı görmeleri ve atalarından gelen bir uğraş olması etkili olmaktadır. Osmanlıoğlu ve arkadaşlarının çalışmasında üreticilerin %52,6'sı toprak bakımından zorunlu olarak yeni bir araziye bağ dikerek değerlendirmek istemektedirler.

Dolayısıyla bu topraklarda bağ ve sahil kesiminde zeytin yetiştiriciliği dışında alternatif ürün yetiştiriciliği sınırlı olmaktadır. Bağıcılığın kazançlı bir uğraş olarak görülmesi ise özellikle 5 dekarın üstünde bağ alanına sahip işletmeler için bağıcılığa başlamada etkili bir faktördür.

Ankete katılan üreticilerin toplam tarımsal gelirlerinin yarısına yakını (%49,6) bağıcılık faaliyetlerinden sağladığı ve toplam işletme alanı içerisinde bağ alanlarının payı %48,5 olarak bulunmuştur. Bağ alanlarının toplam işletme alanındaki payını Osmanlıoğlu ve arkadaşları (1983) %79,8, ve Delice (1996) %74,69 olarak bulmuşlardır. Bu çalışmalardan daha düşük bir oran bulunması bölgede alternatif ürün zeytinin baskısından kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü önemli bir üretici (özellikle denize yakın yerleşim birimlerinde) mevcut bağ içerisinde zeytin fidanları dikmekte ve 10-12 yıl sonra bağını sökerek zeytinciliğe devam etmektedir.

Bölgede bağıcılık tamamen amerikan asma fidanı üzerine aşılanmış olarak yapılmaktadır. Bağların %98,9'u goble (alçak telsiz) terbiye sisteminde tesis edilmektedir. Bu durum, Osmanlıoğlu ve arkadaşları (1983) tarafından (%99'u goble) ve Delice'nin (1996) tüm Trakya'daki çalışmasındaki (%77,32) oranlarıyla benzerlik göstermektedir. Şarköy İlçesi arazilerinin meyilli olmasından kaynaklanan mekanizasyon olanaklarının sınırlı olması gibi **teknik**, telli terbiye sistemlerinin maliyetlerinin yüksek olması gibi **ekonomik** ve atalarından

gördükleri gibi **sosyal** nedenlerden dolayı goble terbiye sisteminde ısrarcı olduklarını göstermektedir. Çünkü 20 yılı aşan bir sürede telli terbiye sisteminin uygulandığı bağların miktarı değişmemektedir.

Ayrıca mekanizasyon olanaklarının sınırlı olması Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 1983 yılında Türkiye’de bağcılığın yoğun olarak yapıldığı bazı yörelerde yürütülen proje raporunda 13,77 E.İG./da ile en yüksek işgücünün harcandığı ve dolayısıyla emeğin yoğun olarak kullanıldığı bir üretim gerçekleştirilmektedir (Anonim, 1983). Bu çalışmadan günümüze kadar geçen zamanda mekanizasyonda en önemli gelişme olarak toprak işlemede el motorlarının (pırpır) kullanılmasıdır.

İşletmelerde ortalama bağ alanı 13,4 da, ortalama parsel sayısı 3,69, ortalama parsel büyüklüğü 3,63 da’dır. Aynı oranlar Delice (1996) tarafından sırasıyla; 15,39 da, 4,55 parsel ve 7,12 da olarak bulunmuştur. Bu durum işletmelerin küçük ve çok parçalı bir yapıda olduğunu göstermektedir.

Bağlar yetiştirilen üzüm çeşitlerinin %78,7’si şaraplık ve %12,6’sı sofralık ve %8,1’i karışık çeşitlerdir. Önemli çeşitlerin oranları Semillion %28,0, Yapıncak %21,2, Cinsaut %20,3, Gamay %6,6, Cardinal %6,1 ve Alphonse Lavallee %5,5’tir. Osmanlioğlu ve arkadaşları (1983) tarafından aynı bölgede yapılan çalışmada, satılan üzümlerin %62,3’ü şaraplık ve %37,7’si sofralık olduğu belirtilmektedir. Aynı çalışmada Yapıncak %49,39, Cinsaut %16,6, Cardinal %7,33, Alphonse lavallee %7,34 ve bölgede yaygınlaşması öngörülen Semillion ve Gamay çeşitlerinin toplam %10 dolaylarındadır. Bu durumda Yapıncak çeşidinin yetiştiriciliğinin yarıdan fazla azaldığını, sofralık çeşitlerin hemen hemen aynı oranda devam ettiğini ve Semillion çeşidinin bağcılar tarafından önemli oranda kabul gördüğünü söylemek mümkündür. Gamay çeşidi ise yüksek fiyat bulan bir çeşit olmasına rağmen teknik kısıtlardan dolayı arzu edilen gelişmeyi gösterememektedir.

Üretim girdileri olarak gübre, ilaç, ambalaj malzemesi ve alet ekipman temini Ziraat Odası, Tarım Kredi Kooperatifleri, Marmarabirlik ve özel sektör kuruluşlarında peşin veya vadeli olarak genellikle sorunsuz olarak temin edilmektedir. İşgücü temininde, kalifiye işgücü bulunamaması (%6) ve ücretlerinin pahalı olması (%5,3) bazı üreticiler tarafından karşılaşılan sorun olarak belirtilmektedir. Delice’ye göre (1998) Trakya Bölgesi bağcılarının en büyük yetiştiricilik sorunu olarak %25,8 oranı ile işgücüdür. Kredi kullanımı son derece düşüktür (%0,8).

Bölge üreticileri şaraplık üzümlerinin yaklaşık yarısını sattıkları (Delice, 1996) Tekel’in 2004 yılında özelleştirilmesi sonrasında bu gün özel sektör tamamen tek alıcı konumundadır. Yaş üzüm fiyatları da özel şarap işletmelerinin belirlediği fiyatlar olmaktadır.

Sofralık üzümünün büyük bir bölümü Delice'nin (1996) bildirdiği gibi İstanbul Toptancı Hali komisyoncularına gönderilerek satılmaktadır. Osmanlıoğlu ve arkadaşları sofralık üzümünün %51'inin toptancı haline, %47'sinin yerel pazarlarda satıldığını bildirmektedir. Ayrıca aynı çalışmada dış satıma giden üzümünün %2 dolaylarında olduğu görülmektedir. Sofralık üzüm pazarlamasında yakın ve büyük bir pazar olarak İstanbul önemli görülmektedir. Ayrıca önceki yıllarda düşük bir oranda olsa var olan dış satımın bugün olmadığı belirlenmiştir.

Üreticiler, bölge bağcılığında özellikle siyah şaraplık çeşitlerinin yetiştiriciliğinin artmakta olduğunu ve yaşlı olan Yapıncak çeşidinden bağların kısmen sökülmeye başladığını belirtmektedirler. Kısmen de beyaz şaraplık çeşitleri aşı ile siyah şaraplık çeşitlere çevrilmektedir. Üreticiler bu duruma neden olarak beyaz şaraplık çeşitlerinin düşük fiyatta alıcı bulmasını göstermektedirler. Hatta bazı üreticiler beyaz çeşitleri ancak siyah çeşitlerinin yanında sattıklarını belirtmektedirler. Üreticilerin %72,7'si bağcılığa devam edeceğini, %13,3 'ü devam etmeyeceğini ve %7'si de zorunlu olarak devam edeceğini belirtmektedir.

Yukarıda mevcut durumu ortaya konulan bölge bağcılığının gerek tarımın yapısından gerekse sektörün kendisinden kaynaklanan birtakım sorunları bulunmaktadır. Bu sorunları yapıları itibarıyla teknik, ekonomik ve sosyal sorunlar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Teknik sorunlar, sofralık ve şaraplık üzüm yetiştiriciliğinin genellikle her ikisinde de görülebilmektedir. Bunlar;

- 1- Şarköy bağlarının tamamına yakını goble terbiye sisteminde tesis edilmiş bağlardan oluşmaktadır. Üretimde mekanizasyon çok düşük düzeydedir. Bu durum yetiştiricilik faaliyetlerinde yoğun emek kullanımını gerektirmekte ve verimliliği düşürmektedir.
- 2- Bağcılar genellikle kendi işletmelerindeki veya komşu işletmelerdeki fidan, kalem vb. materyalleri kullanmaktadırlar. Bu durumda ıslah edilerek yüksek verimli, kaliteli ve sağlıklı üstün nitelik kazandırılmış materyal kullanmaktan yoksun kalabilmektedirler.
- 3- Üreticiler gübreleme, toprak işleme, hastalık ve zararlılarla savaş, yabancı ot mücadelesi, yaz budaması gibi kültürel işlemlerde yetersiz ve yanlış uygulamalarda bulunmaktadır. Bu durum, verim ve kalite kaybına yol açmaktadır. Ayrıca gerek bağ tesis ederken, gerekse sonraki yıllarda toprak tahlili yaptırmayan üreticilerin sayısı çok yüksektir(%97).

- 4- Üreticiler çok uzun yıllardır atalarından kalan çeşitlerin yetiştiriciliğinde ısrarlı olmaları nedeniyle değişen piyasa koşullarından oldukça fazla olumsuz etkilenmektedirler. Bağların yaklaşık 2/3'ü (%63) son yıllarda iyi fiyat bulmayan beyaz çeşitlerdir.
- 5- Bağcılığın tamamı sulamasız olarak yapılmaktadır. Bu durum özellikle sofralık üzüm yetiştiriciliğinde verim ve kalite kaybına neden olmaktadır.
- 6- Bölge coğrafi yapı itibarıyla denize bakan yamaç kısımları ve bu kesimin arkasında kalan daha kuzeydeki iç kısımlar olmak üzere iki farklı iklim ve toprak özellikleri taşımaktadır. Bu durumda her iki kısımda aynı çeşit farklı kalitede ürün yapabilmektedir. Üreticiler, çeşit seçiminde ve kültürel uygulamalarda bu durumu göz ardı ederek kalite sorunları yaşamaktadırlar.
- 7- Üreticiler bağcılıktan memnuniyetsizliklerinde alternatif ürün olan zeytin yetiştiriciliğine yönelerek bağın içine zeytin fidanlarını dikmektedirler. Bu durum verim ve kalite kaybına ilerleyen yıllarda bağın sökülmesine kadar varabilmektedir.
- 8- Bölge özellikle sofralık üzüm bakımından ürünlerinin muhafazası ile zaman faydası oluşmasına imkanı veren soğuk hava tesislerinden yoksundur.

Ekonomik sorunlar, tüm faaliyet dallarında mevcut ise de şaraplık üzüm yetiştiriciliğinde daha belirgin olarak hissedilmektedir. Bunlar;

- 1- Şarköy bağcılığı, tarım işletmelerinin ülke genelinde göstermiş olduğu küçük (13,4 da), ve çok parçalı (3,69 adet) yapısına paralel özellikteki işletmelerden oluşmaktadır. Bu yapı, üreticileri üretim, ürün işleme, pazarlama gibi faaliyetlerinde dezavantajlı kılmaktadır.
- 2- Sektörde bir devlet kuruluşu olarak yer alan Tekel'in 2004 yılında özelleştirilmesi ile ürün fiyatlarının belirlenmesinde özel sektör şarap üreticileri hakim konumdadır.
- 3- Üreticilerin üzümünü alıp işleyen ve girdi temin edenler üreticilere göre sayıca çok az ve örgütlenmiş durumdadır. Ürün arzında ve girdi satın almada üreticiler, karşılarındaki bu güçlü yapı karşısında pazar koşullarına teslim olmaktadır.
- 4- Üretici örgütlenmeleri bağcılık ve şarapçılık bakımından yetersiz kalmaktadır. Bu örgütler (Çınarlı Bağcılık ve Şarapçılık A.Ş. hariç) bağcılık ve şarapçılık sektörü içerisinde kısmen girdi temininde etkilerini hissettirebilmektedir. Çınarlı Köyündeki anonim şirket kendi ortaklarına kısmen ürün işleme konusunda faydalı olmaktadır.

- 5- Şaraplık üzüm alan kişi ve kuruluşlar alımlarda çeşitler bakımından seçici davranmaktadır. Siyah çeşitleri kolaylıkla alıcı bulurken beyaz çeşitler güçlükle ve düşük fiyatla alıcı bulmaktadır.
- 6- Özellikle şaraplık üzüm alımlarında aynı çeşitteki tüm üzümlere aynı fiyat verilirken bu çeşitlerde kalite farklılığına dikkat edilmemektedir.
- 7- Kredi kullanımı çok düşük düzeyde (%0,8) olup, şarap işletmelerinden üreticilerin avans kullanımını (%21,1) zorunlu olabilmektedir. Bu durum ürün satışında pazarlık gücünün kaybolmasına neden olabilmektedir.
- 8- Girdi/ürün fiyatları paritesinin ürün aleyhine gelişmesi karşısında üretici bağında kültürel işlemleri uygun bir şekilde yerine getirememekte, sonuçta bu durum miktar ve kalite kaybına neden olmaktadır.

Sosyal sorunları, üreticilerin atalarından kalmış çeşit ve yetiştiricilik yöntemlerini günümüz şartlarına göre değiştirmemesi, yeniliklerin benimsenmesinin uzun bir süre alması ve bağ alanlarının yazlık konut yapımının (son yıllarda azalmakla birlikte) baskısında kalması olarak söylemek mümkündür.

Şarköy ilçesi üzüm üreticilerinin, gerek yukarıda sayılan sorunların çözümünde gerekse hızla gelişen ve değişen teknolojiye uyum sağlamada küçük işletmeler olmaları nedeniyle zorluk yaşamaları son derece doğaldır. Bu durumda üreticilerin ekonomik ve mesleki çıkarlarını koruyabilme adına örgütlenerek güçlerini birleştirme yoluna gitmek zorundadır.

Mesleki örgüt olarak Ziraat Odalarının üreticilere bu sorunların çözümünde mevcut durumu ile çok fazla bir katkı sağlayabileceği söylenemez. Ziraat Odası üzüm üreticilerine kısmen ilaç ve gübre temininde faydalı olmaktadır. Bu durumda üreticilerin özellikle kooperatifler, birlikler, sendikalar ve şirketler şeklindeki ekonomik örgütlere itibar göstermeleri gerekmektedir. Fakat bu örgütlerden bölgede yer alan Tarım Kredi Kooperatifleri, Yağlı Tohumlar Satış Kooperatifi, Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi, Tarımsal Kalkınma ve Su Ürünleri Kooperatifleri bağcılık açısından üzüm üreticilerine yine ilaç ve gübre temini dışında önemli katkıları mümkün olmamaktadır. Söz konusu örgütler bağcılık konusu ile bire bir ilgilenmemekte ve bir çoğu faaliyet ve ürün bazlı örgütlenmelerdir. Üreticiler anket sorularına verdikleri cevaplar ile Mürefte Zeytin Tarım Satış Kooperatifi(%88,5) ile Çınarlı Bağcılık ve Şarapçılık A.Ş.(%87,5)'nin vermiş olduğu hizmetlerden memnundurlar. Marmarabirlik'in özellikle zeytin yetiştiriciliğindeki kültürel

uygulamalar hakkında eğitim çalışmalarını üreticiler tatmin edici bulunmaktadır. Çınarlı Bağcılık ve Şarapçılık A.Ş. ise sadece bir köy gibi sınırlı bir alanda ve düşük kapasitedeki ürün işleme tesisleriyle ihtiyaca cevap vermekten uzaktır.

Bu durumda yeni bir üretici örgütünün kurulması uygun olacaktır. Bu örgütün Şarköy üzüm üreticilerinin teknik ve ekonomik sorunlarının çözümünde etkin olabilmesi için bağcılık ve/veya şarapçılık faaliyet konusu olarak ele alınmalı, ürün ve ürünü işleyen entegre tesisleri bünyesinde barındırmalı, bu konularda uzman teknik personelin istihdamı ile ortaklarının mesleki eğitimlerini gerçekleştirmelidir.

Örgüt, üzümlerin gerek yaş olarak pazarlanmasında tatmin edici bir fiyatın oluşmasında gerek ilaç, gübre, alet-makine, ambalaj malzemesi, fidan, kalem ve kredi vb. girdilerin ortaklarına ucuz fiyat ve uygun koşullar ile temininde etkin roller üstlenebilir. Ayrıca sektörde devlet destek ve yardımlarının oluşmasında politik baskı unsuru olarak kamuoyu oluşmasında etkin biçimde yer alabilir. Sektörde yetiştiricilik, pazarlama, işleme, ihracat olanaklarının geliştirilmesinde, özellikle sofralık üzümlerin muhafazası için soğuk hava tesislerinin bölgeye kazandırılması ve sektördeki teknolojik yenilikler ile yeni üzüm çeşitlerinin bölgeye adaptasyonunda önemli kazanımlar sağlanabilir.

Örgütün yine etkin bir şekilde faaliyet göstermesi ile bölgede bağ kadastrosunun oluşturulmasına yönelik kayıtların tutulması ve üretim planlamasında etkin çalışmalar ile ülke bağcılığına önemli katkılar sağlanması mümkündür.

Tekirdağ bağcılığı, ülke bağcılığı ve il tarımı içerisinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Şarköy bağcılığı ise alan olarak ilin bağ alanlarının (%79) ve üzüm üretiminin (%80) gibi önemli bir bölümünü oluşturmakta ve ilin tarımsal gayri safi üretim değerine önemli katkısı ile ayrı öneme sahiptir. Ayrıca bölge Türkiye şaraplık üzüm üretimini yaklaşık yarısını üretmektedir.

Tekirdağ tarımında faaliyet gösteren üretici örgütleri, kooperatif, birlik, şirket vb. çok çeşitlilik göstermekte ve nicelik olarak önemli sayılabilecek üreticiyi barındırmaktadır. Şüphesiz bu konuda asıl önemli olan nitelikleri yani üreticilerin beklentilerinin üretici örgütlerince karşılanıp karşılanmadığıdır. Mevcut örgütlerin bir çoğu faaliyet ve ürün bazlı örgütlenmeler olup üzüm üreticilerinin beklentilerini karşılayamamakta ve sorunların çözümüne önemli bir katkı sağlayamamaktadır.

Bu nedenle üzüm üreticilerinin özellikle, bağcılık ve şarapçılık konularında faaliyet gösterecek bir üretici örgütüne ihtiyacı bulunmaktadır.

Şarköy ilçesinde kurulacak bir üretici örgütü, özellikle şaraplık üzümün pazarlanması ve işlenmesi suretiyle ürünlerin daha iyi değerlendirilmelerine, dış satım olanaklarının oluşturulmasına ve geç dönemde yetiştirilen sofralık üzümün soğuk hava deposunda muhafazası sonucu kazanılacak zaman faydası ile üretici gelirlerine olumlu katkı sağlayabilir. Ayrıca istihdam edeceği teknik elemanları ile özellikle bitki koruma ve yaz budaması gibi uygulamalarının uygun bir şekilde yapılması konularında üreticilere eğitim imkanı sunabilir.

Üreticilerin büyük bir bölümü (%90,6) bölgede üzüm konusunda faaliyet gösteren bir üretici örgütünün kurulmasına isteklidir. Yine üreticilerin %73,4'ü kuruluş çalışmalarına katkı vermede gönüllüdür. Üreticiler, özellikle zeytinlerinin işlenmesi ve pazarlanmasında var olan Marmarabirlik gibi bir örgütü kendilerine model olarak kabul etmektedirler.

Bu örgütün birim bir örgüt olarak değil, asgari bölgesel düzeyde üst örgütlenmesini tamamlamış olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca yapılacak çalışmalar ile bölge ve ürüne uygun bir örgüt modeli oluşturulmalı ve konu etkili bir yayım çalışması ile desteklenmelidir

8. KAYNAKLAR :

ANONİM, 2003a. Tekirdağ Master Planı, Tarım İl Müdürlüğü, Tekirdağ.

ANONİM, 2003b. Tekirdağ Tarım Raporu, Tarım İl Müdürlüğü.

ANONİM, 2003c. AB.'de Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yaşamda Kooperatiflerin Rolü, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği.

ANONİM, 2004a. Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Kayıtları, Tekirdağ.

ANONİM, 2004b. Tekirdağ Tarım Raporu, Tarım İl Müdürlüğü, Tekirdağ.

ANONİM, 2004c. T.C. Resmi Gazete, Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, 06.07.2004 Tarih ve 25514 sayı.

ANONİM, 1983. Bağcığın Yoğun Olduğu Bazı Yörelerde Üzüm Üretim Tekniklerinin Ekonomik Analizi, Maliyeti ve Pazarlaması İle Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Tarım Ekonomisi Araştırmaları ve Eğitimi Projesi, Yalova.

ANONİM, 1991. La Cooperation Agricole en Europe, le COGECA et les Entreprises Cooperatives des 12 Etats Membres de la CE, CFC, COGECA, Bruxelles.

ANONİM, 2005. T.C. Resmi Gazete, Mahalli İdare Birlikleri Hakkında Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun, 11.06.2005 Tarih ve 25842 sayı.

ANONİM, 2001. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Aralık Ayı Kayıtları.

BAHAR, E., Kubaş, A., Doğan, İ., Denizli, Ö., Güzeycan, B., 1998. Bağ Alanlarındaki Azalma Nedenleri ve Başlıca Bağcılık Sorunları: Tekirdağ Merkez İlçe Örneği, Tekirdağ.

COCHRAN, W.C., 1963. Sampling Techniques, 2nd Ed., A Wiley İnternational Edition.

ÇELİK, H., Çelik, S., Kunter, B.M., Söylemezoğlu, G., Boz, Y., Özer, C., Atak, A., 2005. Bağcılıkta Gelişme ve Üretim Hedefleri, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası VI. Teknik Kongresi I. Cilt s:565-588, Ankara, 2005.

ÇIKIN, A., Karacan, A.R., 1994. Genel Kooperatifçilik, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:511, Ege Üniversitesi Basımevi, Bornova-İzmir.

ÇIKIN, A., Nergis, N.K., 1999. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik Hareketleri, Türkiye Milli Kooperatifler Birliği, Yayın No:7, İzmir.

ÇIKIN, A., 2005. Çiftçiler Neden Örgütlenmeli ?, İzmir Damızlık Sığı Yetiştiricileri Birliği, İzmir Birlik Dergisi, Yıl:1, Sayı:4.

DELİCE, N.Y., 1996. Trakya Bölgesi Şaraplık Üzüm Üretim Ekonomisi ve Pazarlaması Üzerine Bir Araştırma, Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Tekirdağ.

İNAN, İ.H., 2004. Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve Avrupa Birliği Modeli, İstanbul Ticaret Odası Yayın No:2004-40, İstanbul.

İNAN, İ.H., Kumkale, İ., Gaytancıoğlu O., 1998. Trakya Kırsal Kesimin Örgütlenmesinde Tarım Kooperatifleri, Üretici Birlikleri ve Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin Rolü, Tekirdağ.

KARABAĞLI, A., Alpkent, N., 1996. Türk Tarımının Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına Uyumu ve Gümrük Birliği İle İlişkisi, MPM Yayınları Yayın No:573, Ankara.

MÜLAYİM, Z.G., 2003. Kooperatifçilik, Yenilenmiş ve Genişletilmiş Dördüncü Baskı, Ankara.

OSMANOĞLU, E., Erkal, S., Şafak, A. Ve Ergun, M.E., 1983. Tekirdağ İli Şarköy İlçesi Bağ İşletmelerinde Üzüm Üretimi, Değerlendirilmesi, Maliyeti ve Pazarlaması ile Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma, Atatürk Bahçe Kültürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Yalova, 1983.

ÖZDEMİR, G., 1996. Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkileri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.

ÖZDEMİR, G., 2005. Cooperative-Shareholder Relations İn Agricultural Cooperatives İn Turkey, Journal Of Asian Economics Elsevier 16(2005) 315-325 Short Paper.

ÖZİŞİK, S., Delice, N.Y., Iğın, C., Söylemezoğlu, G., Köylü, M.E., Yayla, F., Uysal, H., 2000. VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Bağcılık Özel İhtisas Komisyon Raporu, Tekirdağ.

www.fao.org, 2005. FAO Web Sitesi.

www.die.gov.tr, 2005. DİE Web Sitesi.

www.marmarabirlik.com.tr, 2005. Web Sitesi.

www.trakyabirlik.com.tr, 2005. Web Sitesi.

www.tarimkredi.org.tr , 2005. Web Sitesi.

www.taris.com.tr, 2005. Web Sitesi.

www.taskobirlik.com, 2005. Web Sitesi.

www.tekirdag.gov.tr, 2005. Tekirdağ Valiliği Web Sitesi.

ÖZGEÇMİŞ

1966 yılında Kırklareli İli Pınarhisar İlçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Kaynarca Kasabasında tamamladı. 1984 yılında Halkalı Ziraat Meslek Lisesi sonrası 1990 yılında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda Ziraat Teknisyeni olarak göreve başlamış olup, 1998 yılında Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden mezun oldu. Aynı yıl Tekirdağ Bağcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü'ne atandı. Enstitüde Tarım Ekonomisi Disiplin dalında araştırma çalışmalarına devam etmektedir.